

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתֶךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

העוגן המקשר את האדם למציאות העולם הזה הוא היחס לזולת.
המצוות שבין אדם לחברו מקשרות את האדם למציאות
באופן שאינו מגביר את הישות שלו אלא בדיוק להיפך –
גורמות לו לצאת מטבעו האגוצנטרי, הגורם לשכחה,
ולחדד את המודעות והזכרון שלו ביחס לעולם ולצרכיו.

[מתוך השיעור "פֶּשַׁע וְכַהֵשׁ" – פשע השכחה]

משפטים תשפ"ד

הגליון מוקדש לע"נ **גרשון בן שמחה** (בלנק) ע"ה במלאת שלושים יום לפטירתו בכ"ח טבת

משפטים ה'תשפ"ד

סדר המשפטים 24
אבן עזרא
העבדות קשה מן הכל

הסיפור החסידי 26
"ורפא ירפא"
רבי אברהם אבן עזרא

מענות ותשובות 28
תשובות הרב לשואלים
מכתב ניוחמים על פטירת
הגה"ח הרב דוד שוחט ע"ה

פְּאָדוּר לְיִלְדֵי אִשׁ 29
"כִּי תֵצֵא אִשׁ"
רְדִי יִלְמַד אוֹתָנוּ עַל יְסוּד הָאִשׁ בְּנִפְשׁ
הָאָדָם וְעַל הַמְדוּת הַיּוֹצְאוֹת חֲסָנוּ

רוצה וגם מוכרח 04
נקודה מעובדת
מעלת הרצון ומעלת ההכרח
בקבלת התורה ובקיומה לדורות

"בתחתית ההר" 05
ביאורים בתורות הבעש"ט
רצון והכרח במתן תורה

"פְּשָׁע וְכִחָשׁ" – פּשַׁע הַשְּׂכַחָה 12
שיעור ברמב"ם היומי
מחויבות השומרים כיסוד החסידות -
הקדמת טובת הזולת לטובת עצמי

"השכם להרגו" 20
אהבת שלום
אל תהסס לפתוח באש

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צלף אביחיל | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעד

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל ובתוכם לקוראי **עלון נפלאות** היקרים. שבת **פרשת משפטים** בפתח ועמה גליון חדש מלא בכל טוב.
מה בגליון?

בחלק השיעורים בגליון **שני שיעורים**: האחד, שיעור **בכתר שם טוב על מתן תורה**; ומשנהו, שיעור שהפך לאורח של קבע בגליון – **שיעור עיון חסידי בהלכה מתוך הרמב"ם היומי**.

בשיעור הראשון – **"בתחתית ההר"** – שיעור מליל שבת קדש האחרונה לבנות **בית ספר יעלת'חן בירושלים**, עסק הרב בקושיית **התוספות הידועה – מדוע נדרשה כפיית הר כניגית אחרי הכרזת "נעשה ונשמע"** [עליה נקרא בפרשתנו] – לפי דברי הבעל שם טוב והמהר"ל, שמתוכם התבארו **יסודות גדולים בתורת החסידות**: נשיאת הפכים, בחירה, כפיה, אתכפיא'אתהפכא ועוד.

גם השיעור השני – **"פְּשַׁע וְכַחַשׁ" – פשע השכחה – העוסק בחיובי השומרים במקרה של פשיעה**, שייך בהשגחה פרטית לפרשתנו, ובו באר הרב בהרחבה את **גדרי השמירה** ואת **תכליתם בעבודת הנפש** – הסבת המבט מעצמי אל הזולת, **התמקדות בטובתו ולקייחת אחריות עליו**.

גם השבוע תוכלו להנות ממדור **אהבת שלום מורחב ואקטואלי** שנוגע בהוראות פתיחה **באש ע"פ תורה**. למדור **האבן עזרא** השבוע, **מצטרף גם מדור הסיפור החסידי** העוסק בדמותו של **רבי אברהם אבן עזרא**, בעל ההילולא של א' אדר ראשון. ובמדור המענות ותשובות תוכלו לקרוא **ביאור מופלא על תהליך עליית הנשמה בזמן הזה**, בתוך מכתב ניחומים של הרב על פטירתו של **הגה"ח הרב דוד שוחט ע"ה**, רבה של טורונטו.

סדר הלימוד לשבוע פרשת תרומה הבעל"ט: נ"ך יומי – ישעיהו פרקים יג'ט; **משנה – נדיר פרק א**.

שבת שלום ומבורך,
המערכת

להקדשת הגליון או מדור לזכות או לע"נ יקיריכם
שלחו הודעה לאלעזר במספר 052-5065243

רוצה וגם מוכרח

"נעשה ונשמע", מתמלאים חשק בעבודת ה' הפנימית שלנו וגם כח להתמודד עם כל קשיי המציאות, להפוך את החשך לאור ואת המר למתוק. בזמני קטנות-מוחין אנחנו מקבלים כח לעבודת "אתכפיא" כשאנחנו נזכרים בכך שה' כפה עלינו הר כגיגית, מדמיינים את עצמנו עומדים שוב למרגלות ההר ואנוסים על פי הדיבור לעשות את רצון ה' – וכך נזכרים שגם כפיה יכולה לעבוד... בזכרון החי, ש'מכניס את ה' לתמונה' באופן מוחשי, יש כח למלא את הלב בשמחה גם בתוך העבודה בקבלת-עול ואף סגולה לחזור מהר ממצב של כפיה לעבודה מלאת-חשק.

אך יש בענין עומק נוסף: קבלת התורה והמצוות ברצון מלא אמנם מאפשרת לנו לקיים אותן בשמחה, אך משאירה אותן כענין 'התנדבות' בלבד – דבר חיובי ורצוי, אמנם, אך כזה שאפשר להתקיים גם בלעדיו. רק ממד הכפיה וההכרח במתן תורה מזכיר כי בלי התורה והמצוות אין כלל קיום לעולם וקיומן הוא הכרחי ומחויב-המציאות. עם זאת, ההכרח מותיר תירוץ עמוק לאי-קיום המצוות – דבר שבא בהכרח כנראה משום שאיננו טבעי לאדם, ולכן אך טבעי שהוא לא יעמוד בו. לכן, בסופו של דבר נדרשת שוב קבלה-מרצון של התורה והמצוות, ואף הופעתן כצומחות מתוך הטבע של עם ישראל. השילוב השלם של הרצון הראשוני בקיום התורה, המופיע באופן בהיר בשכלו של האדם, עם ההכרח מלמעלה, שנותן כח להתמודד עם רגשות-התנגדות המופיעים בלבנו בזמנים של קטנות מוחין, ועם הרצון המחודש המצמיח תורה ומצוות מתוך הטבע היהודי – יוליד בסופו של דבר את המודעות הטבעית של ימות המשיח.

בכריתת הברית עם ה' לפני מתן תורה הכרזנו "כל אשר דבר הוי' נעשה ונשמע" – אנחנו 'הולכים על זה', בלב שלם ובנפש חפצה, גם ללא ידיעה מוקדמת מה יצווה ה' וגם אם לא נבין את ההגיון שבמצוות. עם זאת, במתן תורה עצמו, ה' כפה עלינו הר כגיגית באזהרה שאם חלילה לא נקבל את התורה שם תהא קבורתנו. מדוע נדרשה כפיה אחרי שקבלנו את התורה מרצוננו החפשי?

תשובה לשאלה זו יכול לקבל כל אחד מהסתכלות על עצמו: בנפש היהודי קיימת נשיאת הפכים. מחד, ברור שרצונו האמתי והעמוק ביותר הוא להיות יהודי שלם, שומר תורה ומצוות, המקיים את רצון ה' באופן הטוב ביותר. מאידך, פעמים רבות הוא חווה בתוכו התנגדות עזה לאותו רצון פנימי ועליו להתאמץ מאד כדי להכריח את עצמו לבחור בטוב. בתקופות של גדלות-מוחין הרצון הפנימי בהיר ומאיר, סוחף את האדם למחוזות טובים, ונדמה שה'מתנגד' הפנימי נמס ונעלם, או לפחות הלך לישון. אך בתקופות של קטנות-מוחין הרצון מתעמעם ונחלש ואילו ההתנגדות-מבפנים עקשנית וגוברת – ואז מתחשק לאדם ללכת לישון בעצמו...

מתן תורה מכין אותנו לכל מצבי החיים: בזמני גדלות-מוחין אנו זוכרים כיצד הכרזנו

השיעור מוקדש לזכות: החתן והכלה
מנחם מענדל ומושקא ש' וינקלר
 לרגל בואם בבית הנישואין – כ"ח שבט. בנין עדי'עד

שיעור

רצון והכרח במתן תורה

"בתחית ההר"

קיצור מהלך השיעור

בליל שבת יתרו מסר הרב שיעור מיוחד לבנות מבית הספר היסודי יעלת-חן בירושלים, שעסק בתורות הבעל שם טוב על **מתן תורה**. כאן מובא חלקו הראשון של השיעור, שעסק בקושיית התוספות הידועה – מדוע למרות שהכרזנו **"נעשה ונשמע"** (כפי שקוראים בפרשת משפטים) נדרשה **כפית הר כגיגית** (כדרשת חז"ל בפרשת יתרו). הקושיא הוסברה כחוויה קיומית של **נשיאת הפכים**: אנחנו מלאי **רצון טוב** להיות יהודים טובים בשלמות ועם זאת נדרשת מאתנו הרבה **כפיה-עצמית** כדי לקיים את התורה. מדברי הבעל שם טוב הובן ששני הגורמים הם בעצם נתינת כח לעבודת אתכפאי **בזמני קטנות** ועבודת אתהפכא **בזמני גדלות**. השיעור חותם בדברי המהר"ל – שנלמדו למחרת, בשיעור צפרא דשבתא – אודות **המעלות המיוחדות של הרצון ושל ההכרח**, השילוב שלהם במתן תורה, והמשמעות של **"הדור קבלוה"** בימי הפורים שאנחנו כבר מתחילים להתכונן אליהם.

הוא יקבור אותנו תחתיו וכולנו נמות, חס ושלום. על "כפה עליהם הר כגיגית" יש הסבר יפה מאד של אדמו"ר הזקן^ב. כשאני שומע כפיה נדמה לי שיש בה משהו רע – מכריחים מישהו על ידי איום בדבר רע – אבל אדמו"ר הזקן אומר שיש כפיה שכולה טוב^ג. "הר" הוא לשון של בהירות,

"כפה עליהם הר כגיגית"

לפני מתן תורה כתוב **"וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לְקִרְאֵת הָאֱלֹהִים מִן הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר"**. רש"י מפרש על "בתחית ההר" – "לפי פשוטו ברגלי ההר ומדרשו שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית". ה' הגביה מעלינו את ההר ואמר שאם חלילה לא נקבל את התורה

ב תו"א מגלת אסתר צח, ד.
 ג והיינו הכפיה ב"כפה" ו"פיה" של "אשת חיל" ש"כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון" (משלי לא, כ) ו"פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה" (שם פסוק כו) העולים יחד לא פעמים כפיה!

נרשם (מהזכרון) ע"י איתאל גלעד. לא מוגה. ליל שבת יתרו תשפ"ד – כפ"ח.

א שמות יט, יז.

**בממד אחד אני
הכי רוצה להיות
יהודי הכי טוב אבל
אני צריך גם כפיה,
כי כנראה יש לי
איזה 'מנגד' – יש
לי יצר הרע**

התורה ברור שזה היה קודם – דוגמה מובהקת של "אין מוקדם ומאוחר בתורה"^א. אם כן, מדוע אחרי שאמרנו "נעשה ונשמע" יש צורך לכפות עלינו את קבלת התורה?

תוספות על אתר משיבים "שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצאתה נשמתן" – היראה של מתן תורה, עד לכך שפרחה נשמתנו על כל דבור ודבור, עלולה היתה לגרום שנחזור בנו מה"נעשה ונשמע" ולכן נדרשה הכפיה. מקשים^ב על התירוץ הזה, שלא נראה לומר שאם קבלנו "נעשה ונשמע" בכל התוקף, עד מסירות נפש, הפחד יגרום לנו לחזור בנו.

על קושיית התוספות יש עוד הרבה תירוצים, שנראה חלק מהם. בכל אופן, כבר רואים שיש כאן דוגמה יפה לנשיאת הפכים בנפש. כמו שבהכנה למתן תורה בהר סיני יש גם "נעשה ונשמע" וגם "כפה עליהם הר כגיגית" כך צריך להיות תמיד היחס לקבלת התורה שלנו. רואים שיש משהו בנפש שמצד אחד אני מקבל את התורה ברצון, אני הכי רוצה לקבל הכל בשלמות, להיות יהודי שמקיים תורה ומצוות, ומצד שני אני צריך כפיה בענין. בממד אחד אני הכי רוצה להיות יהודי הכי טוב אבל אני צריך גם כפיה, כי כנראה יש לי איזה 'מנגד' – יש לי יצר הרע, מה שאדמו"ר הזקן קורא בתניא נפש הבהמית, והוא מפריע לרצון שלי וצריך כנגדו כפיה.

הכח לאתכפיה

הבאנו את דברי אדמו"ר הזקן, על כפיה של אהבה, אבל הבעל שם טוב מתייחס לכפיה במובן היותר פשוט שלה, ואומר את התירוץ

"ואלה המשפטים" עולה ב"פ (ממוצע כל בטויו) תשפ"ד (היינו הרבוע הכפול של כח).

י רש"י על שמות כד, א.

יא פסחים ו, ב; ירושלמי שקלים פ"ו ה"א. ועוד.

יב המהר"ל בגור אריה על הפסוק כותב בחריפות "ואין דעתי נוחה בפירוש זה, לעשות כל זכות ישראל שהקדימו נעשה לנשמע – לאין, שיחזרו מזכותם הגדול, שהוא לדורי דורות" ואף שהוא מציע ישוב לתמיחתו, "ואולי התוספות סבירא להו דכיון דמחמת יראה חזרו להם, לא נחשב לחזרה למעט זכותם", הוא מפרש באופן אחר – כדלקמן בארוכה.

כמו פרשת "בהר"^ג – הר הוא אור גדול. בנפש הר הוא אהבה. לכן אברהם אבינו, שעבד את ה' במדת האהבה, קרא למקום המקדש "הר"^ד. הר סיני היא גילוי עצום של אהבה, אהבה במדרגת "אהבה

רבה", וגילוי כזה גדול של אהבה מה' כלפינו 'מכריח' אותנו לאהוב אותו. לדוגמה, אם אבא או אמא מגלים לילד המון אהבה, אהבה איך סופית, לא משנה מה הוא הרגיש כלפיהם רגע קודם – האהבה מכריחה את הילד להרגיש את האהבה שלו אל ההורים, "כמים הפנים לפנים". זהו הסבר יפה בחסידות, אבל גם בחסידות יש הרבה הסברים לענין.

נשיאת הפכים במתן תורה

המקור לדברי רש"י הוא בסוגיא של מתן תורה במסכת שבת^ה, ושם יש שאלה ידועה של התוספות: הרי עם ישראל כבר אמר "נעשה ונשמע"^ו – הסכמנו לקבל את כל התורה ברצון, ואפילו הקדמנו נעשה ונשמע. כלומר, אמרנו שאנחנו 'הולכים על זה', אפילו אם יהיו דברים שלא נבין – קודם כל "נעשה" ורק אחר כך בע"ה גם "נשמע" ונבין. לפי הסדר של התורה "נעשה ונשמע" כתוב בפרשה הבאה, פרשת משפטים^ז, אבל לפי הסדר של הדברים בקבלת

ד ראה בית יעקב (ראדזין) צו אות כט. ומבואר בסוד ה' ליראיו שער "שלשה דילוגים" פ"ב וברובו מקומות.

ה בראשית כב, יד. ראה פסחים פח, א, ועוד.

ו משלי כד, יט.

ז שבת פח, א.

ח שמות כד, ז.

ט דווקא בפרשת "משפטים", שהם מצוות המתיישבות על שכל האדם, אומרים ישראל "נעשה ונשמע", ללמד שבהקדמת "נעשה" ל"נשמע" סמכו ישראל בפנימיות, באופן לא מודע, על כך שה' לא יצוה דבר שלא נתפס בטוב טעם ודעת. לעומת זאת, הכפיה היא בפרשת יתרו, סוד "כיתרון האור מן החשך" (קהלת ב, יג), הבא מן החשך הבלתי מובן כלל, היינו החקים הבלתי מובנים שעליהם כפה ה' הר כגיגית. ורמז מיוחד להשנה: "וישמע יתרו"

כתוב¹⁷ שיש דברים שצריך לדמיין (ולא לחשוש שזו חיצוניות, משום שמדמים דבר אמת).

אפשר לדמות שמישהו עומד עליך עם שוט ומכריח אותך. יכול להיות שמי שמכריח הוא אתה עצמך, יש לאדם מספיק כח מדמה שהוא יכול לפצל בתוך עצמו. במושגי הפסיכולוגיה שהסופר-אגו עומד כמו שוטר עם שוט להכריח את האגו הנמוך, התחתון. פעם היינו עבדים במצרים, עמדו עלינו נוגשים עם שוטים, אבל "את זה לעמת זה עשה האלהים"¹⁸ – "עבדי הם ולא עבדים לעבדים"¹⁹, יצאנו מהשעבוד בבית עבדים ונעשינו עבדים לה'. יהודי

מאד שמח להיות עבד של ה'. הוא רוצה גם להיות בן, לעבוד מתוך חשק, אבל יש לו בנפש מצבים של עבדות, שהוא היה מעדיף לא לעשות כלום והוא עובד בקבלת עול, וקבלת העול שלו היא עם אושר, כמו שהרבי אומר תמיד²⁰. אפילו השוט של הכפיה גורם ליהודי אושר באיזה רובד בנפש, כי הוא בא בשביל עבודת ה' יתברך, בוודאי כאשר מצליחים לדמות את ה"כפה עליהם הר כגיגית", את הנוכחות של ה' בכפיה. זה עצמו סגולה לעבור כמה שיותר מהר מהמצב בו אין חשק וזקוקים לכפיה למצב של עבודת ה' מתוך חשק²¹.

קטנות וגדלות

בסוגריים בהמשך מופיעים המושגים בקבלה

יז ראה פמ"ד (וראה גם פ"ד).

יח קהלת ז, יד.

יט בבא מציעא י, א.

כ ראה ד"ה "ארבעה ראשי שנים" תשל"א (מוגה) פ"ז. ובכ"מ.

כא כשזוכרים שהעשייה היא מחויבת המציאות (שעל כן יש לעשותה גם כשאינך חשק, מתוך הכרח), כמו שה' הכופה אותנו הוא מחויב המציאות – כדלקמן בפנים בארוכה – מתמלאים שמחה גדולה בעשייה.

שלו לקושית התוספות²²:

לכך כפה הקדוש ברוך הוא על ישראל הר כגיגית, ללמד שגם שאינו חושק לתורה ועבודת ה', מכל מקום אינו בן חורין ליבטל, רק יעשה בעל כרחו יסוד העבודה של הבינוני בתניא הוא אתכפיא²³. כאן הבעל שם טוב אומר שבכפית ההר כגיגית על ידי הקב"ה הוא נותן לנו דוגמה וגם כח לעשות אתכפיא. יש זמנים שמרגישים בהם את ה"נעשה ונשמע", את הרצון לעשות הכל כמו שצריך. אבל יש הרבה זמנים בהם לבינוני של התניא – שהוא מדרגה גבוהה,

"הלואי בינוני"²⁴ – אין חשק לעבודת ה', אין לו חשק ללמוד תורה ואין לו חשק לקיים מצוות. בזמנים האלה אומרים לו "ולא אתה בן חורין להבטל ממנה"²⁵ והוא צריך לכפות את עצמו. הכח לכך הוא מהכפיה שה' עשה לנו במתן תורה.

וידמה כמי שכופו אותו לעשותו בעל כרחו החידוש כאן הוא שכאשר אדם עושה אתכפיא הוא צריך להשתמש בכח המדמה שלו –

לדמות שה' כעת כופה עליו הר כגיגית, מכריח אותו לעשות מה שצריך. השימוש בכח המדמה הוא יסוד בתורות של הבעל שם טוב – נשמע קצת 'חיצוני' בשביל חב"דניק, אבל גם בתניא

יג כש"ט (קה"ת) אות מז. נלמד גם בשבת פינחס תשע"ט וחלק מהתוכן שולב בפנים.

יד תניא פכ"ז.

טו בית רבי ח"ב פ"ח הערה ג.

טז אבות פ"ב מט"ז. זהו מאמרו של רבי טרפון, הפוסק (ולעתיד לכוא הלכה כמותו) ש"מעשה גדול" (קידושין מ, ב), בבבחינת "גדול המעשה" המבואר לקמן בפנים והוא "גדול" בכח של "אתכפיא המביאה לידי אתהפכא" (ד"ה "באתי לגני" תש"י). **טרפון** בגימטריא **משה** – "משה משה" לא פסיק טעמא בגויהו" (ע"פ שמות רבה ב, ו; זהר ח"א קכ, ב; ח"ג קלח, א), משה דאתכפיא ("ויך את המצרי", "והכית בצור") ומשה דאתהפכא ("ודברתם אל הסלע"), וד"ל.

הוא גם כפיה, כמו ב"מעשין על הצדקה"¹⁰ – גבאי צדקה מסתובב בעיר ומכריח כל אחד לתרום כמה שוועדת הצדקה קצבה לו לתרום (ו"גדול המעשה יותר מן העושה"¹¹). גם כשאדם עושה משהו בכפיה-עצמית – המעשה נעשה בפועל. הגדלות מתבטאת בגברא, שהאדם מרגיש אהבה ויראה, אבל בזמנים של קטנות צריך להתמקד בחפצא – גם שהגברא אדיש, בלי חשק, "מכל מקום עשה מעשה" בחפצא. כשבני ישראל עבדו בכפיה במצרים לא היה להם שום חשק – אבל בכל זאת יצאו מהעבודה הפירמידות. אפשר לחשוב שהדבר נכון רק במצוות מעשיות, ופחות בתורה ובתפלה, אבל הבעל שם טוב מדגיש שגם הדבור נקרא מעשה – "עקימת שפתיו הוי מעשה"¹², כשאדם מונע את השפתים זו גם עשיה חשובה (שבסופו של דבר גם תחזור אליו כאור חוזר ותחיה אותו), "כי חיים הם למצאיהם"¹³ – למוציאיהם בפה"¹⁴).

"ויתצבו בתחתית ההר"

לפני שנמשיך בדברי התוספות נחזור להתבונן בביטוי שבפסוק – "ויתצבו בתחתית ההר". עוד לפני "בתחתית ההר", "הכפה עליהם הר כגיגית", הכל מתחיל מ"ויתצבו". התיצבות היא מושג אקטואלי היום – כשחיל נקרא למערכה, מגויס למלחמה, הוא מתייצב. השרש יצב חוזר הרבה בתורה – חמש עשרה פעמים בחמשה חומשי תורה (ועוד הרבה פעמים בנ"ך) – וכשמסתכלים בקונקורדנציה¹⁵ רואים שתמיד הוא מופיע בבנין התפעל. נעשה

כד ראה בבא בתרא ח, ב בתוס' ד"ה "אכפיה לרב נתן" (וראה גם משך חכמה לדברים ד, יד).

כה בבא בתרא ט, א; מסכת כלה פ"ב.

כו סנהדרין סה, א; כריתות ג, ב. ועוד. ורמז: ראשי התיבות "עקימת שפתיו הוי מעשה" הם אותיות מעשה.

כז משלי ד, כב.

כח עירובין נד, א.

כט מנדלקורן. בספר השרשים החלוקה בין השרשים יצב ויצב פחות חדה, ואכמ"ל.

לשני אופני העבודה שהוזכרו כאן – עבודה בחשק, מהכח של "נעשה ונשמע", והעבודה בכפיה, מהכח של "כפה עליהם" – קטנות וגדלות:

(והוא דרך טוב לאיש ישראלי לימי הקטנות שלא יבטל התלמיד מעסק למודו ועבודת ה' גם כשאין חושק,

כשאדם נמצא במצב

של קטנות אין לו חשק לעשות כלום – הוא רוצה להשאר כל היום במטה. אז מקבלים כח לעשות אתכפיא ולעסוק בלמוד ובעבודת ה' גם בלי חשק. אפשר לחשוב שאצל הבינוני זה המצב הקבוע, והוא פועל תמיד באתכפיא, אבל כמה ש"הלואי בינוני" אדם צריך לשאוף גם לעבודה של צדיק, "משביעין אותו תהי צדיק"¹⁶. מה המלה שהיא בת-הזוג של אתכפיא? הבינוני עוסק באתכפיא והצדיק עוסק באתהפכא – הפיכת החשך לאור והמר למתוק.

כאשר זוכרים את ה"נעשה ונשמע" מקבלים המון כח בנפש להפוך את כל החשך והרע של העולם הזה לאור ולטוב. בכל אופן, בימי הקטנות צריך לדעת לעבוד בכפיה, בלי חשק. למה?

דמכל מקום עשה מעשה, שהדיבור נקרא מעשה, ולכך גם שהיה בלי כונה יצא.

כשהרבי מדגיש תמיד ש"המעשה הוא העיקר"¹⁷ מה הכוונה. אחד המובנים של מעשה

כב נדה ל, ב. וראה תניא פ"א ופי"ד.

כג ע"פ אבות פ"א מ"ז.

כשבני ישראל

עבדו בכפיה

במצרים לא היה

להם שום חשק

– אבל בכל זאת

יצאו מהעבודה

הפירמידות.

אפשר לחשוב

שהדבר נכון רק

במצוות מעשיות,

ופחות בתורה

ובתפלה, אבל

הבעל שם טוב

מדגיש שגם

הדבור נקרא

מעשה

היינו האהבה – אהבה רבה. אם כן, ב"ויתצבו בתחתית ההר" יש הרבה דברים עיקריים – יסוד, שפלות (פנימיות המלכות) ואהבה (פנימיות החסד). כשאנחנו מתייצבים בתחתית ההר אנחנו נמצאים בחויה של שפלות תחת אהבתו של ה'.

צון והכרח – המקבל

והנותן במתן תורה

למהר"ל, שהוא שרש של החסידות^ט, יש כאן אריכות גדולה בפירושו על רש"י, גור אריה^י. אחרי שהוא מביא את קושיית בעלי התוספות, ומסתייג מהתירוץ שלהם^{יא}, הוא מסביר שבמתן תורה צריכים את שני הממדים – הרצון וגם ההכרח – ולכל אחד יש את המעלות שלו: האיחול המקובל אצל הרבי בשבועות, הנוסח המסורתי, הוא "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות"^{יב}. הוא מסביר שאי אפשר לקבל משהו בשמחה אם לא מקבלים אותו ברצון. לכן, היסוד של מתן תורה מצדנו, המקבלים, צריך להיות הקבלה ברצון, הכרזת "נעשה ונשמע". לאיך, יש גם מעלה במשהו שנעשה בהכרח, משום שהוא מעיד שאין כאן משהו אפשרי-רצוני בלבד, אלא דבר הכרחי, שאין לעולם קיום בלעדיו. כך הוא מסביר את סמיכות

אליו מגיעים על ידי שפלות, היינו על ידי השפלת האדם הראשון בתכלית.

לט כידוע ש"מפי ספרים ומפי סופרים" בשער התניא מרמז גם למהר"ל. ראה אג"ק ח"ז עמ' צב.

מ זהו נושא עיקרי אצל המהר"ל, והוא מאריך בו גם בתפארת ישראל פל"ב, בנצח ישראל פי"א, בתחלת הקדמתו לאור חדש, בתחלת הקדמתו לדרוש על התורה ובעוד מקומות (כנסמן במהדורת מכון ירושלים, בה הובאו גם התוספות משאר המקומות ביחס לאמור כאן).

מא כנ"ל הערה יב. רואים שהמהר"ל – אולי דווקא בדברי אגדה – מרשה לעצמו לחלוק באופן חריף על דברי הראשונים שקדמוהו, הן בדברי תוספות כאן והן בהמשך כשהוא חולק על פירוש רש"י ל"הדור קבלוה", עיי"ש.

מב בשם הרבי הרי"צ. ראה אוצר מנהגי חב"ד ניסן אייר – סיון עמ' רפט.

בדרך כלל מבינים

שאר חוזר הוא החזרה למקור, לשרש העליון, ובנין חוזר מגלה שחזרה למקור היא בעצם חזרה לעצמי

שיעור דקדוק קצר... הסברנו פעם באריכות^א ששבעת הבנינים בלשון הקדש מכוונים כנגד שבע מדות הלב. כל צמד של פעיל וסביל מכוונים כנגד אחד הקוים – הבנין הקל פֿעל בחסד ובן זוגו הסביל נִפְעַל בנצח; הבנין הכבד פֿעַל בגבורה ובן זוגו הסביל פֿעַל בהוד; הבנין הפֿעיל בתפארת ובן זוגו הסביל הפֿעַל ביסוד –

והבנין החוזר (התפעל) במלכות, בה יש אור חוזר. בדרך כלל מבינים שאור חוזר הוא החזרה למקור, לשרש העליון, ובנין חוזר מגלה שחזרה למקור היא בעצם חזרה לעצמי. אם כן, יש בהתייצבות משהו מלכותי.

שרש יצב עצמו שייך ליסוד, לעמידה יציבה ויסודית, כמו שהרמב"ם פותח "יסוד היסודות ועמוד החכמות" – הבסיס היציב של הכל הוא האמונה. כך, שרש יצב בגימטריא אמונה ובחילוף אותיות הוא צבי, ר"ת "צדיק באמונתו יחיה"^א (ידוע^ב שהשמות צבי ומשה מתחלפים באתב"ש – צבי הוא האמונה ומשה הוא הדעת^ג, כנודע^ד שאת האמונה צריך להפנים לדעת).

מהי "בתחתית"? בפרשה הקודמת קראנו "שבו איש תחתיו"^ה ועל משיח כתוב "צמח שמו ומתחתיו יצמח"^ו ובשניהם הביאור ש"תחת" היינו מדת השפלות^ז, שהאדם מרגיש "תחת" מקומו שלו^ח. כבר אמרנו שבמדות "ההר"

ל ראה גם שיעור כ"א טבת תשע"ב.
לא חבוקוק ב, ד. ראה של"ה מסכת תענית, דרוש להספד מיתת הצדיקים.

לב קהלת יעקב ערך 'משה' אות יג.
לג שער הפסוקים שמות, ובכ"מ.

לד ראה דרך מצותיך ד"ה "אחרי ה"א תלכו" (קפה, ב).
לה שמות טו, כט.

לו זכריה ו, יב.
לז ראה לקו"מ י, ד; עט. אש דת (אז"רוב) ח"ב עמ' קפז.

מלכות ישראל ח"ב מאמר "המשיח האמתי" ועוד.

לח "תחת" פירושו 'במקום' (כמו 'עין תחת עין') ו"שבו איש תחתיו" היינו האדם במקום עצמו – הכרה שיש בי אדם אחר, הנפש האלקית במקום הנפש הבהמית וכיו"ב.

חופשי – יש בכך גם חסרון, משום שההכרח מעיד שהדבר איננו טבעי לאדם ולכן אך טבעי שהוא לא יצלח לשמור את ההתחייבות שלו. העובדה שאחרי הכפיה, כאשר היתה הזדמנות לכך, עם ישראל חידש מעצמו ומרצונו מצוה – וה' הסכים ליזמה הזו, "קיימו למעלה מה שקבלו למטה"^{מח} – מעידה על הרצון שלנו גם אחרי הכפיה, למרות שלב הכפיה ולמרות ההתנסות בכל הקשיים בקיום התורה והמצוות במשך הדורות (שלא היו ידועים לנו כאשר הקדמנו נעשה לנשמע). השילוב הזה, של רצון, הכרח ושוב רצון, גורם לכך שהתורה תתקבל אצלנו בשמחה וברצון, יהיה ברור שהיא הכרחית ובלעדיה אין קיום לעולם ועם זאת קיומה יהיה טבעי עבורנו (קיום במודעות טבעית^{מט}, השייכת לימות המשיח, והרמוז: "הדור קבלוה" בגימטריא **משיח**).

ידוע שאת המושגים של המהר"ל צריך לתרגם למונחים של פנימיות התורה: כתוב^{מז} ש"נעשה ונשמע" הם יחוד חכמה ("כלם בחכמה עשית"^{מח}) ובינה (שמיעה-הבנה פנימית). הכפיה שייכת לתחום המורגש – "כפה עליהם הר כגיגית" היא כפיה של אהבה (חסד), כפי שהובא מאדמו"ר הזקן; כפיה בעצמה היא פעולה של גבורה; והעיקר כאן הוא התפארת, עמוד התורה^{מט}. ידוע שבאריז"ל יש שתי שמועות, אם פורים שייך לנצח או להוד^נ. כאן, היזמה של עם ישראל לחדש מצוה שייכת לספירת הנצח, כמו שמוסבר אצלנו בעיקרי האמונה של פנימיות התורה^{נא} ש"צדיק גוזר והקב"ה מקיים"

מה מגילה ז, א.

מז ראה באורך בספרים **מודעות טבעית והטבע היהודי**. מז יסוד העבודה ח"ב מכתב יז. וראה קהלת יעקב ערך 'מעשה'.

מח תהלים קד, כד.

מט ראה קהלת יעקב ערך 'תורה'.

נ ראה פע"ח שער מקראי קדש; שער ר"ח חנוכה ופורים פ"ו; שער חה"ש פ"א (וראה שם אפשרות שחנוכה הוד ופורים יסוד).

נא אמונה ומודעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" פ"ג.

דרשת "כפה עליהם הר כגיגית" לדרשה שה' התנה תנאי עם הבריאה שיהיה לה קיום רק אם ישראל מקבלים את התורה. הכפיה באה מצד ה', מחויב המציאות, שנותן את התורה לישראל באופן מחויב והכרחי. בסוף דבריו הוא מוסיף מדרש – שאיננו נמצא לפנינו – שה' 'אנס' את ישראל לקבל את התורה כדי להתחייב בעם ישראל בדינו של אונס, "ולו תהיה לאשה... לא יוכל שלחה כל ימיו"^{מג}. הוא מסביר זאת באותו אופן, שיש משהו בקשר של הכרח שהוא 'מחויב המציאות' (אלא שבדין של אונס ר"ל מדובר בחטא ואיסור ואילו כפית ה' על ישראל כולה טוב ואהבה).

היחס בין ההכרח של הנותן לרצון של המקבל מזכיר את נשיאת ההפכים של ידיעה ובחירה – ידיעה מצד ה' ובחירה מצדנו שלנו. על אף

שכתוב בפירוש^{מט} שידיעת ה' איננה מכריחה כופה את המציאות, הרי מצדנו שלנו נתפסת הידיעה ככופה והיא שוכנת יחד עם הרצון והבחירה החופשיים שלנו.

"הדור קבלוה בימי אחשורוש"

אחרי הרצון מצדנו והכפיה מצד ה' בא שלב נוסף. הגמרא אומרת שבעקבות הכפיה יש לנו טענה שאיננו מחויבים לקיים את התורה, "מודעה רבא לאורייתא", אך מלמדת ש"הדור קבלוה בימי אחשורוש". אנחנו כבר בשבת מברכין אדר, נכנסים לימי הפורים, בהם קבלנו מחדש את התורה. המהר"ל מסביר שלמרות מעלת הכפיה, שהופכת את הדבר למחויב והכרחי – אפילו אם קודם קבלנו אותו ברצון

מג דברים כב, כט.

מד ראה כש"ט (קה"ת) אות שמח.

**ההכרח מעיד
שהדבר איננו
טבעי לאדם ולכן
אך טבעי שהוא
לא יצלח לשמור
את ההתחייבות
שלו**

הקדש (שהם כד קישוטי כלה) שייכות למלכות. גם העובדה ש"הימים האלה נזכרים ונעשים"^ט, כאשר הם נזכרים כדבעי הם נעשים מחדש^י (ואף ביתר תוקף בכל דור), שייכת ליסוד (זכרון^{יב}) ולמלכות (עשיה^{יג}) – "מלכותך מלכות כל עלמים וממשלתך בכל דור ודור"^{טד}.

כאשר התורה מתקבלת ברצון במוחין, מתקבלת כהכרח מחויב־המציאות בתחום המורגש (שדווקא בו הרצון יכול להתפרש כגחמה חולפת) ומתאמתת כרצויה וטבעית לנו בתחום המוטבע היא הופכת לנצחית – "הוי' ימלך לעלם ועד"^{טו}! – ומכאן גם התוקף הנצחי של פורים, "שכל המועדים יהיו בטלין, וימי הפורים לא יהיו נבטלין לעולם"^{טז}.

שייך לספירת הנצח, "נצחוני בני"^{יז}. ההסכמה־ההודאה של ה' על החידוש שלנו שייכת לספירת ההוד (ממש, או הוד שבנצח, "והקב"ה מקיים"). אז יש לנו כאן כמעט פרצוף שלם – מחכמה עד הוד.

לא כתוב במהר"ל בפירושו הלאה, אבל מה יכול להיות ביסוד ובמלכות? קביעת מצוות פורים, ביזמה הנשית של אסתר שדרשה "קבעוני לדורות"^{יח}, למרות חשש חכמים ש"קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות", וההסכמה־ההודאה שלהם הן הנצח וההוד. אבל תביעתה (הבאה בהמשך הסוגיא) "כתבוני לדורות"^{יט}, לה נמצאה אסמכתא במלה "[כתב זאת זכרון] בספר"^כ, שייכת ליסוד (לו שייכת כתיבה בספר^{כא}), והודאת חכמים והסכמתם לכלול את המגלה ב"כד ספרי

נו אסתר ט, כח.

נד תקון שובבי"ם לרמ"ז. מובא בלב דוד (לחיד"א) פכ"ט. נח ראה מאו"א מערכת ז"ן ס"ב; קהלת יעקב ערך 'זך', ועוד.

נט קהלת יעקב ערך 'עש', ובריבוי מקומות.

ס תהלים קמה, יג.

סא שמות טו, יח.

סב מדרש משלי ט.

נב ב"מ נט, ב.

נג "קבעוני לדורות" ו"כתבוני לדורות" הן קיום "מלחמה להוי' בעמלק מדר דר" (שמות יז, טז), שתי בחינות דורות, והן כאן בהוד ובמלכות (סוד "איהי בהוד") – "הוד מלכות" של אסתר המלכה.

נד שמות יז, יד.

נה ראה שער הכוונות, דרושי ר"ה ודרושי הפורים.

הלומד על מנת לעשות | צידה לדרך

- ♦ יש כפיה שכולה טוב – גילוי אהבה רבה ש'מכריח' את הנאהב לאהוב.
- ♦ יש נשיאת הפכים בנפש – רצון שלם להיות הכי טוב יחד עם הצורך בכפיית ההתנגדות הפנימית.
- ♦ "כפה עליהם הר כגיגית" נותן כח לאתכפיא.
- ♦ ליהודי יש שמחה ותענוג גם בקבלת עול.
- ♦ באתכפיא יש לדמות שה' הוא הכופה עלי וזו סגולה לעבור מעבודה בכפיה לעבודה בחשק.
- ♦ זכירת ה"נעשה ונשמע" נותנת כח לאתהפכא של כל החושך והמר במציאות.
- ♦ גדלות מתבטאת בעבודת הגברא ובקטנות יש להתמקד בפעולה בחפצא.
- ♦ מעלת הרצון היא השמחה והטבעיות. מעלת ההכרח היא היות הדבר מחויב־המציאות.
- ♦ כפית מתן תורה מחייבת את ה' ב"לא יוכל שלחה כל ימיו".
- ♦ היחס בין הרצון וההכרח הוא כיחס בין הבחירה והידיעה.
- ♦ במושכל התורה רצויה לנו, במורגש נדרשת כפיה ובמוטבע היא טבעית עבורנו.

שיעור

שיעור ברמב"ם היומי

"פְּשַׁע וְכִחָשׁ" – פשע השכחה

קיצור מהלך השיעור

שיעור הרמב"ם השבועי – שנמסר בחיק המשפחה – עוסק ב**חיובי השומרים** במקרה של פשיעה (נושא השייך, בהשגחה פרטית, גם לפרשת השבוע). מדין צדדי לכאורה, אחריותו של השומר כאשר **שכח** היכן הניח את החפץ, מתרחבת היריעה ל**גדרי השמירה** בכלל ולכך שהם מביאים את האדם ל**תכלית הרצויה** – הסבת המבט הפנימי **מעצמי אל הזולת**, תוך **העדפת טובתו** על טובתי ול**קייחת אחריות** עליו. בכל אלה עוסק **פרק א**, המציע את הסוגיא בנגלה ומפיק את מוסר ההשכל ב**עבודת ה'** העולה מהמסקנות. **פרק ב** מרחיב את היריעה לעיסוק פנימי ומעמיק ביותר – גם אם תמציתי ובלתי-מספק לעת-עתה – ב**מושגי הפשיעה והשכחה** בכלל.

א. שמירה – מחויבות לזולת

"כל לא ידענא פשיעותא היא"

כתב הרמב"ם בהלכות שאלה ופקדון פ"ד ה"ז^א:

המפקיד אצל חברו בין כלים בין מעות ואמר לו תן לי פקדוני ואמר לו השומר איני יודע אנה הנחתי פקדון זה או באי זה מקום קברתי הכספים המתן לי עד שאבקש ואמצא ואחזיר לך הרי זה

נערך ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. רמב"ם הלכות שאלה ופקדון פ"ד ה"ז. כ"א שבת תשפ"ד – כפ"ח.

א שיעור הרמב"ם היומי (ג"פ) ל' שבת תשפ"ד (וראה לענין המבואר לקמן גם במדור 'הלכה יומית לעיון ברמב"ם' בחוברת דבר מלכות).

פושע וחייב לשלם מיד.

יסוד דברי הרמב"ם לגבי כלים הוא בסוגיא^ב בה פסק רב נחמן ש"כל לא ידענא פשיעותא היא" ולכן מי ששכח היכן הניח תכשיטים (נוזמים, "כיפי" בארמית) שנתנו לו לשמירה חייב לשלם (מיד^ג) ולגבי מעות בסוגיא^ד בה נפסק אותו דין בדיוק לגבי מי ששכח היכן הניח מעות שהופקדו אצלו על ידי רבא, תלמידו של רב נחמן (שאף ישב לפניו כתלמיד בדין הראשון).

בסוגיא הראשונה הסיפור בו פסק רב נחמן היה מורכב: השומר אצלו הופקדו הנזמים לא

ב בבא מציעא לה, א.

ג ראה סמ"ג מ"ע פח; מרדכי ב"מ אות רסח.

ד שם מב, א.

יש להתבונן בפסוק "ועשית הישר והטוב", החותם את הסוגיא, כיסוד הפנימי של דיני שומרים בכלל

בשוגג כמזיד ובאונס כברצון²) אך לא בארבעת הדברים בהם חייב רק החובל במזיד³. לכן רבו כמו רבו האחרונים שדנים בגדר השכחה ובישוב הסוגיות⁴.

בשו"ת שער אפרים כתוב⁵ שנפילת אבן מחיקו של אדם היא חשש רחוק, כשרחוק עוד יותר

שהאבן תזיק לזולתו, ולכן שכחה זו אינה פשיעה. לעומת זאת, על השומד היה לחשוש שמא ישכח את מקום החפץ, דבר מצוי יותר שנוקו ברוה, ולדאוג שהדבר לא יקרה, ומכיון שלא עשה זאת הוא פושע. מכך הוא לומד שמי שהוטלה עליו אחריות למכור חמץ ושכח לעשות זאת הוא פושע ועליו לשלם את הנזק.

בעל הנתיבות מחדש⁶ – תוך שהוא חולק

רצה לשלם ורב נחמן הפקיע ממנו בנין שהיה ברשותו ושם אותו כדי לשלם את החוב. בהמשך נמצאו הנזמים, שהתייקרו בינתים, ורב נחמן הורה שהבנין שהופקע יחזור לשומד והנזמים יחזרו למפקיד, כך שהרווח על התייקרותם יהיה שלו. מתוך כך

דנה הגמרא במספר עניינים, כשהאחרון שבהם הוא האם רכוש שהופקע ונישום כדי לשלם חוב או נזק חוזר לבעליו המקורי אם מצאה ידו לשלם את החוב, ומסקנת הגמרא היא "והלכתא שומא הדר לעולם משום 'ועשית הישר והטוב'"⁷.

יש להתבונן בפסוק "ועשית הישר והטוב", החותם את הסוגיא, כהשראה לסוגיא כולה – כיסוד הפנימי של דיני שומרים בכלל ושל הקביעה "כל לא ידענא פשיעותא היא" בפרט.

שכחה – אונס או פשיעה?

מהדין שכאשר השומד שוכח היכן הוא הניח את החפץ עליו לשלם משמע שהשכחה היא פשיעה. לאידך, מסוגיות רבות אחרות משמע ששכחה היא שוגג (כמו בהלכות שבת⁸ ועוד⁹) או אפילו אונס¹⁰. מקום עיקר¹¹ ממנו משמע ששכחה איננה פשיעה¹² הוא הדין שמי שהיתה מונחת אבן בחיקו והוא שכח ממנה, קם והסתובב איתה והיא נפלה והזיקה חייב רק בנזק (עליו חייבים

יב כפי שנלמד מהפסוק "פצע תחת פצע" (שמות כא, כה) – פצע נופל על לשון פשע.

יג בסיכום הסוגיא שם כתבו (ראה טושו"ע חו"מ שעח, ב ויתכא, ג) שיש ארבע מדרגות – מזיד, קרוב למזיד, שוגג ואונס (זו חלוקה ראשונית, שהרי בדקדוק עמוק יותר, בסוגיות נוספות, יש גם מצב של "קרוב לאונס" – כמו גניבה מהשומר בב"מ צד, ב – ובאונס גופא יש חלוקה בין אונס סתם ל"אונס גמור", וכמבואר ברמ"א שעח, ב). בהקבלה לאותיות שם הוי" ב"ה ניתן היה לחשוב שכלל שהדין חמור יותר מדובר במדרגה נמוכה יותר, אך אם המדד הוא הדעת שבענין הסדר הוא הפוך – המזיד והקרוב למזיד הם כנגד חכמה ובינה, "תרוי ריעין דלא מתפרשין לעלמין" (ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א). במדות הלב יש נטיה לשגגה ובמלכות מגיעים לאונס גמור (ומכאן לימוד זכות על מנהיגים שגורמים נזק, שמרגע הגיעם לשלטון יש ממד של אונס בפעולותיהם, ואכמ"ל).

יד ראה באורך שדי חמד דברי חכמים סי' פ, וש"נ ובכ"מ. טו שו"ת שער אפרים סימן כח (והוא מבין המחבר).

טז נתיבות המשפט חו"מ רצא ס"ק יד. וזה לשונו: אנה הנחתי. לפמ"ש המחבר הטעם דהוי פשיעה, אי"כ אם היה בבעלים פטור דפשיעה בבעלים פטור. אמנם לפענ"ד נראה דפשיעה זו מטעם מוזיק הוא דאפילו בבעלים חייב, ודמי להא דמבואר בסימן ש' (סעיף א') נבי מי שהפקידו אצלו בשני כריכות זה מאתים וזה מנה דחייב ג"כ דהוי פושע וחייב אפילו בבעלים. וראיה ליה, דאי לא תימא הכי כשטוען אינו יודע אם החורתי בפקדון ליפטר כשהיה הפקדון בבעלים, דהא ע"כ טוען שאינו יודע אם החזיר אם לא החזיר והוא בביתו ואינו יודע היכן הוא, ואם נאמר דכשטוען שאינו יודע היכן הוא אינו חייב רק משום פושע הא פשיעה בבעלים פטור, אלא ודאי דפשיעה זו מטעם מוזיק הוא דאפילו בבעלים חייב. והטעם נראה, דאפילו מי שאינו שומר כלל חייב בכה"ג, כגון

ה "שומא הדר לעולם" הומו למלך "הדר", השמיני במלכי אדום, שלא נכתבה בו מיתה, והוא ראשית עולם התיקון – עולם התיקון ("הדר לעולם") נוהג על פי הכלל "ועשית הישר והטוב" ומאפשר תיקון והחזרה אחורה גם של נזקים והפסדים.

ו דברים ו, יח.
ז כמו "השוכח עיקר שבת" ושאר השכחות המבוארות במסכת שבת ר"פ שביעי.
ח ראה שבת ע"א, ב ובמ"בם הלכות שגגות פ"ו ה"ח (לגבי אכילת חלב).
ט ראה מנחות צט, ב.
י בבא קמא כו, ב.
יא ראה רש"י שם ד"ה "לענין ד' דברים פטור": דאף על גב דהכיר בה היא שכחה שוגג ולא פשיעה.

לשלם, אך בשכחה שאין בה מעשה – דוגמת שכחת מוכר החמץ – אין פשיעה ולא ניתן לחייב עליה^ט.

בשור"ת שבות יעקב כתב^כ חילוק אחר, שבכל מקום שכחה איננה פשיעה, אלא אונס או שגגה, ורק בפקדון "ראוי להזהר בפקדונות מאד, כאשר הזהירו חכמינו זכרונם לברכה... וזה שלא עשה כן להניחו במקום שפגע לו, עד שלא ידע מקומו לכך הוי פשיעה גמורה".

עומק המחויבות לזולת

לדעתנו, החילוק האחרון, בין דיני שומר לדינים אחרים – המובא גם בעוד ספרים^{כא} – הוא הישוב האמתי, כשהעומק שלו הוא האחריות של האדם ביחס לזולת: האחריות שלוקח על עצמו השומר ביחס לרכוש הזולת גורמת לו למחויבות עמוקה יותר מזו שיש לו ביחס לעצמו, לרכושו ולחובותיו הרגילות – לכן גם אם בסתם השכחה איננה פשיעה ברגע שהאדם לקח על עצמו אחריות בנוגע לזולתו אסור לו לשכוח זאת.

בעל הלבוש, שדרכו לכתוב "הלכה בטעמה"^{כב}, מביא את לשון הרמב"ם ומוסיף בלשונו הזהב עוד כמה מילים שהם טעם הדין: "דהוה ליה לתת דעתו עליו"^{כג} – על השומר

בפירוש על לשון השור"ע, ובאופן שנראה רחוק מפשט הסוגיא ומסתימת לשון הפוסקים – שהחויב של השומר ששכח היכן הניח את החפץ איננו משום פשיעת השכחה אלא משום שהשומר הינו מזיק^ל. לדבריו, השומר איבד בידיו את רכוש הזולת כאשר הטמינו במקום בלתי ידוע, והיה חייב על המעשה גם אם לא היה שומר אלא סתם אדם שלקח את רכוש הזולת והטמינו במקום בלתי ידוע, אפילו מתוך רצון לדאוג לטובת חברו (והנפק"מ שהוא מביא: בעוד בפשיעה שאינה בידים פטור השומר במקרה ש"בעליו עמו"^מ, הרי שבזנקה בידים הוא חייב גם אז). כלומר, החיוב איננו על שכחת השומר שבסוף אלא על המעשה שבתחלה.

ממילא, לשיטתו, בהחלט יהיה אפשר לישב את שאר הסוגיות ולומר ששכחה מצד עצמה איננה פשיעה ורק בשומר שהזיק בידיו יש חיוב

בכל מקום
שכחה איננה
פשיעה, אלא
אונס או שגגה,
ורק בפקדון "ראוי
להזהר בפקדונות
מאד, כאשר
הזהירו חכמינו
זכרונם לברכה"

אם ילך ראובן לבית שמעון ויקח מעות של שמעון ויקברם בקרקע, ואף שיכוין לטובת שמעון כדי שלא יוגנב שלא נעשה עליו נזלן, וישכח באיזה מקום קברו דודאי חייב ראובן לשלם, כדיון שעשה מעשה בחפץ חבירו וע"י מעשיו ניזק חפץ חבירו מזיק גמור הוא, וה"נ השומר הזה שלקח החפץ ממקום המנולה והטמינו במקום שאי אפשר להימצא וניזק ע"י מעשיו חייב לשלם.

יז ראה בקובץ יסודות וחקירות שהביא שלש סברות בטעם חיובו של השומר לשלם (וש"נ בארוכה, כולל חילוקים בין החיובים השונים של השומרים), אותן יש להקביל לשלש הספירות בקו שמאל (קו הדין והחיוב): הסברא של חיוב מדין מזיק שייכת לספירת ההוד, כפי שנתבאר בשיעור רמב"ם (ח"ב) אור לט' טבת השתא (נדפס בגליון יוחי) שמזיק הוא בהוד; הסברא שהשומר חייב משום שהתחייב באחריות שייכת לספירת הגבורה, בה הדקדוק המיוחד על השומר והיראה שעליו לחוש וכך להשמר מהשכחה; הסברא הנוספת, המוכרת פחות, שחיוב בפשיעה הוא "גזרת הכתוב" שאין לה טעם שייכת לספירת הבינה, "עלמא דאתכסאי", ודוק.

יח שמות כב, יד.

יט וכך כתב הרב סילמן שליט"א בדרכי חושן הלכות שומרים סימן יג. עוד כתב שם שגם לדעת הסוברים שהחיוב הוא על עצם השכחה יש לומר שהשכחה הזמנית למכור את החמץ בתוך טרדות ההכנה לפסח היא שכחה מצויה, שאין לטעון על השוכח שחרג מגדר הסביר, ועל כן אין לחייב עליה, בעוד שכחת מקום הטמנת הפקדון היא שכחה בלתי מצויה, שניתן לדרוש להמנע ממנה, ולכן יש בה חיוב. על אף שנראה לומר ממש הפוך – שלשכחה מצויה יש לחוש ולנקוט אמצעי זהירות נגדה ולשכחה לא מצויה אין לחוש, על דרך ההבדל בהלכה בין רוח מצויה לרוח שאינה מצויה – עיקר הסברא הזו מצטרף למוסבר לקמן (פ"ב) שישנן דרגות רבות בשכחה.

כ שור"ת שבות יעקב ח"ב סימן קמח. כא ראה שור"ת מהר"ם מיניץ תשובה כח. הובא – עם הדעות השונות – בברכי יוסף או"ח שיח, א (וראה – בענין המוסר – יוסף תהלות על תהלים קו, כג).

כב ראה באורך הקדמתו ללבוש התכלת.

כג לבוש מלכות (עיר שושן) הלכות פיקדון סי' רצא ס"ז.

הקביעה שעל אדם לדאוג לזולת עוד יותר ממה שהוא דואג לעצמו היא מיסודות החסידות

או אונס ביחס לעצמו הופכת
לפשיעה ביחס לזולתו.

כדאי להיות שומר

אפשר להעמיק ולומר כי
כאשר האדם מתייחס לעצמו
בלבד מגמת החסידות היא דווקא
לשכוח מעצמו. כאשר רבי אייזיק מהומיל מתאר
התבוננות אמיתית^{לב} הסימן הראשון לכך הוא
שהאדם כה משתקע בנושא ההתבוננות עד שהוא
שוכח מעצמו. זהו לא רק סימן 'טכני' לעומק
ההתבוננות, אלא חלק מהגדרת הבטול^{לג}, תכלית
עיקרית של עבודת החסיד – ככל שהמודעות
של האדם שקועה באלקות הרגשת-עצמו פוחתת
והולכת. לכן, אם חסיד הולך ברחוב כ'בטול
מהלך'^{לד}, תוך שהוא שוכח מעצמו, מרכושו וגם
מהאבן שבחיקו, שמצטרפים לבטול-שלו –
אין עליו טענה (שהרי אין כאן חשש נזק קרוב
לזולת). אדרבא, כשהאדם שקוע בעצמו הוא
שוכח מאלוקיו – "ורם לבבך ושכחת את הוי'
אלהיך"^{לה} – וכדי לזכור את ה' ראוי לו לשכוח
מעצמו.

אכן, "לא תהו בראה לשבת יצרה"^{לו}, ה'
רוצה שהאדם יהיה עסוק בישובו של עולם,
והעוגן שמקשר את האדם למציאות העולם
הזה הוא היחס לזולת. לכן ה' ברא את האדם
מדיני בטבעו^{לז}, קשור לזולת, הן ליחיד והן
לצבור (טבע האדם להתמסר לצבור מגיע עד

גם שומר חנם יהיה חייב בכגון דא ואילו בקצות החשן (חו"מ
שג, ג) כתב ששומר חנם יהיה פטור במצב זה ורק שומר
שכר יתחייב. לאור האמור בפנים נאמר שהנטיה החסידית
תהיה 'לבטש' את ישות השומר ולחייב אותו על העדפת
רכושו שלו תוך 'שכחת' אחריותו על רכושו של חברו.
לב ראה שני המאורות ח"ג פ"א סי' ז (בהגהה); חנה
אריאל פרשת עקב; אמרות טהורות עמ' 128; מאמר 'מצה
וכוסות' עמ' 88. ובכ"מ.

לג ראה **לב לדעת** 'פרק בעבודת ה'" ריש ביאור ב.
לד ראה שיחת ש"פ וישב א' דחנכה תש"נ סעיף י'
(התועדויות תש"נ ח"ב עמ' 52).
לה דברים ח, יד. וראה סוטה ד, ב.
לו ישעיה מה, יח.
לז מו"נ ח"ב פ"מ (ע"פ אריסטו).

היה לתת את דעתו על הפקדון
שהופקד אצלו, המחויבות
והאחריות שלו הן לזכור היכן
הפקדון, ומכיון שלא עשה זאת
הוא נחשב פושע. לדרכנו, "היה
ליה לתת דעתו עליו" בהיותו
שומר, גם אם במקרה אחר לא
נדרשת נתינת דעת ברמה כזו.

הקביעה שעל אדם לדאוג לזולת עוד יותר
ממה שהוא דואג לעצמו היא מיסודות החסידות.
כך מציינת הגמרא^{לכ} את הזהירות היתרה של
החסידים הראשונים מלהזיק לזולת, ומסכמת
"מאן דבעי למהוי חסידא לקים מילי דנזיקין",
וכך לומדים^{למ} ממאמר חז"ל על גזיות צפרנים
ש"חסיד שורפן"^{לנ} משום שהוא מעדיף להזיק
לעצמו ולא להכנס לחשש שיזיק לזולתו. על
אף שבפיקוח נפש הדין הוא ש"חייך קודמין"^{לו},
הרי שבכל מה שפחות מכך עליו להשוות את
טובת הזולת לטובתו שלו^{לפ} וממדת חסידות אף
להקדים את טובת הזולת לטובתו^{לq} – הכל
מתוך השראת הפסוק "ועשית הישר והטוב"
(המחייב להעדיף את טובת הזולת גם במקום
בו נראה שלפי שורת הדין אפשר לנהוג אחרת^{לr}).
הציפיה הזו של תורת ה', שהאדם יהיה אכפתי
כלפי הזולת ורכושו אפילו יותר ממה שהוא
דואג לעצמו, באה לידי ביטוי להלכה בדיני
שומרים – כאשר אדם התחייב לשמור מצפים
ממנו 'להחזיק ראש' ולהיות אחראי על חפצי
הזולת עוד יותר מהמצופה ממנו ביחס לעצמו
ולרכושו^{לs}, ולכן שכחה שהיתה מתקבלת כשגגה

כד בבא קמא ל, א.

כה ראה תוס' נדה דלקמן ד"ה "שורפן".

כו נדה יז, א.

כז בבא מציעא סב, א.

כח ראה תניא אגרת הקודש טז.

כט ראה גם לוח "היום יום" ט"ו אייר.

ל ראה גם בבא מציעא טז, ב; קח, א.

לא השלכה חשובה לענין תהיה במקרה בו שומר לא הציל
את הפקדון משום שהיה טרוד בהצלת ממונו שלו (כמו
בשריפה וכיו"ב). בשו"ת הרמ"א סימן קו הוכיח שמצב כזה
נחשב כפשיעה, כאשר הש"ך (חו"מ שג, ז) צדד שלדבריו

הפסוק "על כל דבר פשע"^{מא}. והנה, ב־יג מדות הרחמים נאמר "נשא עון ופשע וחטאה"^{מב} ומסבירים^{מג} כי עון הוא חטא במזיד, פשע הוא מרד (היינו חטא להכעיס) וחטא הוא שגגה. כיצד מתיישב המובן של פשיעה בדיני שומרים – הזנחה, שהיא אמנם חמורה משגגה, אך פחותה מנזק במזיד ובוודאי מפעולה להכעיס – עם המובן החמור של מרד? הרד"ק, שמביא בספר השרשים את שני המובנים של השרש **פשע**, כותב:

וכן מה שנאמר בענין הפקדון על כל דבר פשע, ורצונו לומר פשע בפקדון שלא שמרו כדרך השומרים, אף על פי שאין כאן מרד ואינו מאבדו בידים נקרא פושע, כי אחר שאינו נותן עיניו ולבו ושמירתו בפקדון אשר הפקד אתו כאילו הוא מורד במפקיד אצלו ויוצא מתחת יד מצותו שצוהו לשמור הדבר וקבל עליו לשמרו ולא שמרו.

הפשיעה היא היפוכה של השמירה – השמירה, כפי שהוזכר, היא נתינת דעת מלאה וקבועה על הענין הנשמר, כאילו הוא מונח מול פני השומר תמיד, ואילו הפשיעה המזניחה היא 'מרידה' בהתחייבות לשמור והפניית עורף אל הדבר הנשמר ואל המחויבות לבעליו (כאשר בכללותו אנו מחויבים בשמירת כל התורה והמצוות^{מד}). יסוד עולם התיקון הוא הסתכלות־השגחה פנים בפנים, "אשגחן אפין באפין"^{מה} – ה' נתן לנו עינים כדי שנביט על הזולת

מא שמות כב, ח.

מב שם לד, ד.

מג יומא לו, ב (וראה רש"י עה"פ).

מד בפרט, בהקבלת יגמה"ר ל־יג הכוחות הפנימיים של הספירות (ראה סוד הוי' ליראיו ש"א פל"א), מקבילה מדת "ופשע" לספירת היסוד – הפשע הוא פגם הברית (ראה גם שער הפסוקים ישעיה סימן נט), הניגוד לשמירת הברית, שמהותה שמירה על הפקדון היקר של כח ההולדה שהופקד בידי האדם. הקשר בין פשע לפגם הברית רמוז גם בכך שמקום הערוה נקרא מפשעה (דברי הימים א' יט, ד) ובכך שבחכמת הצירוף אותיות פשע הן בצירוף דעת־בינה־חכמה (פ בסוד הפה בו גנוזה הדעת; ש, אות האש, כנגד הבינה ב־ג אמות; עין בסוד הראיה שבחכמה), הצירוף המוליד את ספירת היסוד, וד"ל.

מה ע"פ זהר ח"ב קעו, ב (ספד"צ פ"א).

כדי נכוונות חיל למות בקרב לטובת הצבור, גם ללא הבנה מדוע הוא עושה זאת – זהו טבע שקיים גם אצל אומות העולם, ובוודאי גובר ומתחדד אצל מי שפועל מתוך אמונה ומכריז "שמע ישראל" לפני צאתו לקרב^{מח}). המצוות שבין אדם לחברו מקשרות את האדם למציאות באופן שאינו מגביר את הישות שלו אלא בדיוק להיפך – גורמות לו לצאת מטבעו האגוצנטרי, הגורם לשכחה, ולחדד את המודעות והזכרון שלו ביחס לעולם ולצרכיו.

מכאן נלמד את החשיבות המיוחדת של הלכות שומרים ואת המעלה בהתחייבות להיות שומר על הזולת. ניתן לחשוב שכניסת האדם למחויבות של שמירה היא מיותרת ועלולה להזיק, אך אליבא דאמת יש בה תועלת חינוכית גדולה. טוב לאדם להיות שומר, לקבל אחריות על רכוש הזולת, תוך הכרה שיש בכך מחויבות העולה על יחסו לעצמו ולרכושו, וללמוד כיצד לא לשכוח (עם כל השפלות

המתחייבת לשם כך, שמירה מכל "ורם לבבך" כדי שלא ליפול ל"ושכחת"). הכניסה למודעות הנכונה של שמירה הופכת את האדם בכל חייו ל"שומר מצוה" – שמודעתו דרוכה לכל הזדמנות לעשות טוב^{מט} (ולכל לראש המובן הפשוט של 'מצוה', טובה לזולת) – עליו נאמר ש"לא ידע דבר רע"^{מו}.

ב. פשע ושכחה

הפשיעה בשמירה

מקור המונח פשיעה בדיני שומרים הוא

לח ראה גם גילוי הדעת שנדפס בגליון פרשת ויגש השתא. לט צואת הריב"ש המובאת בתחלת כש"ט.

מ קהלת, ה.

טוב לאדם להיות שומר, לקבל אחריות על רכוש הזולת, תוך הכרה שיש בכך מחויבות העולה על יחסו לעצמו ולרכושו

הפשע הוא שאיננו נוהגים במדת "חסד לאברהם" המשפיעה מתוך תודעה שהזולת חשוב יותר ממני

אֶלְהִינוּ [בבחינת אחר] דְּבַר עֶשֶׂק
וְסָרְהָ הָרוּ וְהָגוּ מְלֵב דְּבָרֵי שְׂקָר
[כתכלית הפשיעה, כאשר השומר
מכחש בעמיתו שהפקיד אצלו
פקדון ונשבע לשקר^מ]^נ. ורמז
מיוחד לעיסוק בתיקון זה השנה:
"פֶּשַׁע וְכַחַשׁ" עולה תשפ"ד.

תיקון הפשע הוא הפניה
מלאה של תשומת הלב לתפקידנו בעולם, וזרון
כל מה שנשכח ולקייחת אחריות המתקנת את
האחור וגורמת להחזרת פנים. זהו יעוד משיחי,
כפי שנאמר במשיח "ואת פְּשָׁעִים נמנה והוא
חטא רבים נשא ולפְּשָׁעִים יפגיע"^ס. אזי, כאשר
נתקן הפשע, הוא הופך לשפֵּעַ רב של טוב אלקי
(עד שמתברר שכל הפשיעה היתה "ירידה צורך
עליה"^א).

דרגות של שכחה

כשעוסקים בשכחה חשוב להבחין שיש רמות
שוונות של שכחה^ב:
כך, לגבי "כל השוכח דבר אחד ממשנתו
מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר
'רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את
הדברים אשר ראו עיניך'" מסייגת המשנה^ג
שאינו מדובר במי ש"תקפה עליו משנתו" –
ששכחתו היא אוונס! – אלא רק במי ש"ישב
ויסירם מלבו", ששכחתו היא פשיעה-של-הזנחה

ונשגח על צרכיו מתוך אכפתיות
– וכשאנו מפנים לו גב אנחנו
מודדים ביעודנו. ב"ג המדות
של מיכה^מ, המקבילות ל"ג
המדות של משה רבינו (ונוערכות
כפנימיות ביחס אליהן)^מ, המדה
המקבילה ל"ופשע" היא "חסד
לאברהם" – הפשע הוא שאיננו

נוהגים במדת "חסד לאברהם" המשפיעה מתוך
תודעה שהזולת חשוב יותר ממני^מ. והנה,
"ופשע" ועוד "חסד לאברהם" עולה בדיוק "על
כל דבר פשע"^{מט}!

מכאן גם מובן בפשטות הקשר בין פשיעה
ושכחה, והגדרת השכחה כפשיעה דווקא בהלכות
שומדים – זכרון ושכחה, כמו שמירה ופשיעה,
הם פנים ואחור^נ (ושמירה היא גם ניגודה של
השכחה, כציווי התורה "השמר לך פן תשכח"^{נא}),
והיא מצטרפת לזכרון, "זכור" ו"שמור" בדבור
אחד נאמר^{נד}). הפנית עורף היא מהות כל
החטאים^{נז}, "כי פנו אלי ערף ולא פנים"^{נז}, ובמובן
מסוים אין מרידה גדולה יותר ממנה – "אחזיהם
אל היכל הוי"^{נח}. על כך נאמר הפסוק החמור
"פֶּשַׁע וְכַחַשׁ [אותיות חשך]^{נח} בְּהוֹי וְנִסּוּג מֵאֶחָר

מו מיכה ז, יח"ט.

מז ע"ח שי"ג (א"א) פ"ט.

מח וראה לקו"ת עקב יז, ג ואילך.

מט והוא עולה "לנשות" (בראשית ב, ג), חיתום-תכלית
מעשה בראשית, אל פעמים הוי' וכו'.

נ והרמז המופלא לכך בכתבי האריז"ל (ע"ח שער
הכללים פי"א ובכ"מ): "זכור" עולה עבֶּקְסָא (שמות הוי'
ואהיה במילוי יודין, בבחינת פנים) ו"תשכח" עולה אחורי
השמות עבֶּקְסָא.

נא דברים ו, יב; ח, יא.

נב ראש השנה כז, א.

נג ראה לקו"ת דרושים ליוה"כ סח, א. ובכ"מ.

נד ירמיה ב, כז.

נה יחזקאל ח, טז. וראה בפסוק הבא כי זו תכלית העבירה
להכעיס, "וישבו להכעיסני וגו'" (וראה גם סוכה נג, ב).

נו לאותיות שכח שלשה צירופים בעלי משמעות – חשך,
שכח, כחש (המכונים לפי סוד הצירוף כנגד חסד-גבורה)
תפארת, לפי הקבלה ה"ח לחכמה, ה"ש לבינה, כנ"ל הערה
מד, וה"כ לכתר, וד"ל) – מי שיושב בחשך של העלם והסתר
אלקות שוכח את ה' ומתוך כך עלול אף לכחש בו.

נד ראה ויקרא ה, כ"א.

נח ישעיה נט, יג.

נט שם נג, יב.

ס ראה לקו"ת שלח לט, ג ובריבוי מקומות בכל הספרה"ק
(ולאורך שפשע מולך את השפֵּע למקום הקליפות – ניגוד
לשמירת השפֵּע במקומו). לפי חכמת הצירוף – כנ"ל
הערה שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת. – שפע הוא צירוף
הגבורה, סוד התגברות החסדים עד בלי די.

סא לקו"ת בהר מא, א ע"פ מכות ז, ב. ובכ"מ. ראה אמונה
ומודעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" עמ'
רד; שיעורי כ"כ"א חשון תש"פ (והבאים אחריהם).

סב וראה גם לעיל הערה יט.

סג אבות פ"ג מ"ח.

ושנשכח מצוי בנפש ב"העלם שישנו במציאות" ואילו בשכחה העמוקה יותר הוא ב"העלם שאינו במציאות"^{טז}.

יתר על כן, כשם שישנה שכחה שלילית ישנה גם שכחה חיובית (ששרשה בחשך העליון, "ישת חשך סתרו"^{טז}): טוב שאדם מסוגל לשכוח פגיעות שפגעו בו, למחול ולסלוח (ולא חלילה לנקום ולנטור). לפני שהאדם נולד משכיחים ממנו את התורה שלמד ברחם אמו^{טז}, על מנת שיוכל לזכות למעלת היגיעה בתורה^{טז} (אכן, חלק מהיגיעה בתורה הוא החזרה על הלימוד, עם כל הקושי שבה, כדי להמנע משכחת הלימוד הבלתי־רצויה). כפי שהסברנו פעמים רבות^{טז}, לפי דרך הבעל שם טוב גם שכחת הגלגלים הקודמים היא חיובית, ותפקידה לשחרר את האדם מכבלי חטאיו בגלגלים הקודמים ולאפשר לו חיים של בחירה חפשית מלאה (בדומה לכך, גם שכחת בעל תשובה את עברו היא טובה גדולה^{טז}, והשתקעות בזכרונות העבר היא פשע עבירו). כמובן, הדוגמה המובהקת ביותר לשכחה טובה היא מצוה מן התורה שנקראת מצות שכחה – "כי תקצו קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה יהיה וגו'"^{טז} (שהפליגו במעלתה משום שהיא

ואולי אפילו מזיד^{טז}. זו דוגמה מובהקת לכך שישנן רמות שונות של שכחה בנוגע לאחריות של האדם עליה.

גם בעומק השכחה בתוך הנפש יש רבדים שונים. יש דברים שנדחים באופן זמני או קבוע מהמודעות של האדם אך עומדים על סף התודעה (טרומ־מודע^{טז}) – זו השכחה המצויה, בה עסקנו עד כה, שכחה שהאדם מודע לקיומה. אכן, יש דברים שנשכחו הודחקו למקומות עמוקים יותר בתודעה. כך, אדמו"ר הצמח־צדק אומר^{טז} שבעל־סוד אמתי הוא אחד כזה שלא רק שסודו אינו ניכר לזולת, אלא שהוא עצמו שוכח את הסוד לחלוטין (כך שגם אם יחקרו אותו בעינויים הוא לא יכול לחשוף אותו), ורק אם ידרש כחלק משליחותו לחזור אל הסוד הזה הוא ישחזר אותו ממעמקי נפשו. במעמקי הנפש –

במעמקי הנפש
– בתהומות התת־מודע או במרומי העל־מודע – טמונים גם טראומות ילדות מודחקות, זכרונות מההריון, מגלגלים קודמים או ממקומה ומעמדה של הנשמה לפני שירדה לעולם

בתהומות התת־מודע או במרומי העל־מודע – טמונים גם טראומות ילדות מודחקות, זכרונות מההריון, מגלגלים קודמים או ממקומה ומעמדה של הנשמה לפני שירדה לעולם (וגם בכך יש דרגות רבות). יחסית, בשכחה המצויה מה

סד וראה בתו"ט שחילק שם לשלש חלוקות – מלבד "תקפה עליו משנתו" – "הפורק עול תורה" (שבו לא מדובר כלל, והריון בגדר פושע להכעיס), "המפנה לבו לבטלה" (במידה אך לתיאבון, ש"מתחייב בנפשו" כמפורש שם במ"ד) והשוכח מחמת עצלות (כפשיעה של השומר, שהריון "כאילו מתחייב בנפשו" ובו מדברת המשנה, אך צ"ע כיצד ניתן לתאר דווקא את המקרה הכי קל כאן כ"שש ויסרים מלבו").

סה ראה גם הנפש פ"ב הערה כב ובכ"ד.

סו ראה גם שיעורים בסוד ה' ליראיו ח"א עמ' קיז; שעשועים יום בראשית עמ' סח.

טז ראה המשך תרס"ו מאמר י עמ' פא. ובכ"מ.

טח תהלים יח, יב.

טט נדה ל, ב.

ע וראה בספר מעלות התורה (נ"א תש"ו) עמ' קיקיא בשם הגר"א. על מעלת היגיעה ראה גם במדור "הסיפור החסידי" על הט"ז – בגליון השבוע שעבר.

עא ראה שיעור ז"ך תמוז תשס"ז ובכ"מ.

עב וראה צדקת הצדיק אות צט ששימן לכפרה שלמה היא שהחוטא שוכח את חטאו.

עג דברים כד, יט. ורמז נאה: כל הפסוק של מצות שכחה – "כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה יהיה למען יברך הוי' אלהיך בכל מעשה ידיך" – עולה י"פ זכרון שכחה!

מצות שכחה מופיעה בפרשת כי תצא, החוטמת במלים "לא תשכח" (שם כה, יט) – האיסור על השכחה החמורה ביותר, שכחת עמלק. עמלק מטיל ספק באלקות (ראה הוספות לכש"ט אות קיח), הוא המורד־הפושע הגדול – "מכיר את קונו ומתכוון למרוד בו" (דרמ"צ מצות זכירת מעשה עמלק ובכ"ד בד"ח) – ולכן שכחת איבתו היא

לצד הקדושה. אך השכחה המצויה ביותר היא שכחה ניטרלית, שכחה של רשות, של דברים שמותר לאדם לזכור ומותר לו גם לשכוח (ובכך נכללת השכחה שהיא בגדר אונס) – שכחה השייכת לקליפת נגה. קליפת נגה יכולה להיות מעבר מצד הקדושה לצד הקליפה או להיפך. השכחה הטובה פחות תלויה באדם ו"לא ברשיעי עסקינן", השוכחים בפשיעה־מדידה את מה שאסור לשכוח, וממילא עיקר בירור ותיקון מושג השכחה נוגע לשכחה המצויה של קליפת נגה, אותה נתן לתקן ולכוון לטוב על ידי הפנית הפנים אל הזולת ודרישת טובתו (וממילא הפנית עורך לאנוכיות הטבעית של האדם).

יכולה להתקיים רק באופן לא־מודע, כפעולה התלויה בזכות מלמעלה ועוברת דרך מקיפי הנפש^(טז).

אם כן, השכחה מתחלקת לשלשה סוגים: יש שכחה שהיא עבירה ממש, כדוגמת שכחת התורה במזיד או שכחת כל דבר שהתורה מצווה בפירוש שלא לשכוח (כולל שכחה של פשיעה, אודותה בעיקר דובר לעיל) – שכחה זו שייכת לשלש קליפות הטמאה לגמרי. ישנה שכחה חיובית, עד למצות שכחה, השייכת באופן מלא

פשע השכחה החמור ביותר.
עד וראה לקו"ת ברכה צט, ב ואילך.

הַלּוּמַד עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת | צִידָה לְדֶרֶךְ

- ◆ ההשראה לכל דיני שומרים היא "ועשית הישר והטוב".
- ◆ גם אם במקרה רגיל שכחה היא שגגה או אונס – לשומר יש מחויבות מיוחדת ושכחתו היא פשיעה.
- ◆ יסוד החסידות הוא העדפת טובת הזולת על טובת עצמו.
- ◆ ציפית התורה שאדם יהיה אכפתי כלפי זולתו יותר מאשר כלפי עצמו באה לידי ביטוי בדיני שומרים.
- ◆ התבוננות אמיתית מביאה לשכחה־עצמית – הבטול שהוא תכלית העבודה הפנימית.
- ◆ גאווה מביאה לשכחה – "ורם לבבך ושכחת את הוי' אלהיך".
- ◆ העוגן שקושר את האדם למציאות – כרצון ה' – הוא היחס אל הזולת.
- ◆ טוב וחינוכי עבור האדם לקבל על עצמו להיות שומר ובכך להפוך לאחראי ומחויב לטובת זולתו.
- ◆ פשיעה־הזנחה היא פשיעה־מרידה במחויבות האדם כשומר.
- ◆ שמירה וזכרון הם הפנית פנים ופשיעה ושכחה הן הפניית עורף.
- ◆ כאשר איננו נוהגים במדת "חסד לאברהם" – הדואגת קודם כל לטובת הזולת – זהו פשע!
- ◆ מהות החטאים – ובעומק המרידה החמורה ביותר – היא הפנית עורף לה' ולרצונו.
- ◆ בשנת תשפ"ד יש לתקן את עבירת "פשע וכחש".
- ◆ תיקון הפשעים הוא יעוד משיחי ההופך את הפשע לפשע רב.
- ◆ ישנה שכחה חיובית – שכחת פגיעות וחטאי העבר, שכחת התורה שנלמדה ברחם, שכחת גלגולי העבר.
- ◆ תיקון ובירור השכחה הוא ביחס לשכחת־הרשות, השכחה ששרשה בקליפת נגה.

השכם להרגו

ואומרת: "השכם להרגו" (כמו שמדגיש האהבת שלום) – אל תמתין שהוא יתקוף וינסה להרוג אותך בפועל (כדי שתראה יותר צודק-מוסרי בעיני אחרים או בעיני עצמך), אלא הקדם ופגע בו לפני שיקום לפגוע בך, ויפה שעה אחת קודם! ההגנה הטובה ביותר היא ההתקפה.

גם היום, האויב שבא להרוג נמצא במחותרת, חותר-חופר מנהרות כדי לפגוע בנו (ולפעמים אנחנו שוגים באשליות ולא שמים לב מה מתרחש מתחת לפני הקרקע). אם כן, יש לקיים "השכם להרגו" ולפגוע בו עוד כשהוא בתוך המחותרת-המנהרה.

ועוד יש ללמד: "השכם להרגו" קשור להשכמת הבקר (כדברי האהבת שלום לקמן). הזמן הטוב ביותר להרוג את האויב הוא השכם בבקר, לפני אור היום, להפתיע את האויב בחשכה (כאברהם אבינו "ויחלק עליהם לילה"²). גם היום, ידוע בצבא שיש חשיבות מרובה ל"כוננות עם שחר" כיון שזו שעה המועדת לפורענות ותקיפה. ממילא יש להפוך את הקערה ולהקדים לתקוף בשעה כזו). כדאי לומר זאת לכל חיילינו היקרים העומדים במלחמה: להשכים להרוג את האויב לפנות בקר.

בכל הנוגע לפיקוח נפש אמרו חז"ל "הזריז הרי זה משובח והשואל הרי זה שופך דמים"³.

אם בְּמַחְתֶּרֶת יִמָּצָא הַגֵּנֵב וְהָכָה וְנָתַתְּ אֵין לוֹ דְמַיִם.⁴

הוראות פתיחה באש

האהבת שלום דורש את הפסוק על מלחמת היצר, אך תחילה יש להתעכב על הפשט הפשוט, שנודעת לו חשיבות רבה בימים אלו.

כך מפרש רש"י: אם במחותרת – כשהיה חותר את הבית. אין לו דמים – אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה אם בא להרגך, השכם להרגו, וזה להרגך בא שהרי יודע הוא, שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממונו בפניו ושותק, לפיכך על מנת כן בא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו יהרגנו.

הגנב הבא במחותרת, חותר-חופר להכנס לבית, בא על דעת להרוג אם יתפס, ולכן אתה "השכם להרגו" (גם כשהוא בא על עסקי ממון, ומעדיף לא 'להסתבך בצרות', מכל מקום הוא לוקח בחשבון שבעל הבית לא יעמוד מנגד ואז יהרוג הוא את בעל הבית, "על מנת כן בא" ולכן "אין לו דמים"). יתרה מזו, דין בא במחותרת הוא הוא המקור לכלל הגדול "אם בא להרגך השכם להרגו", "כאן למדתך תורה".

"כאן למדתך תורה" לא להסס להרוג את מי שבא להרוג אותנו. תורת אמת, תורת חיים, מורה

ב בראשית יד, טו.
ג ש"ע או"ח שכת, ב.

נערך ע"י יוסף פלאי, לפי שיעור ש"פ יתרו תשפ"ד.
א שמות כב, א.

את מי שאינו בן־מות יש להשכים ולגרש מארצנו – "וישכם אברהם בבקר" לקיים את דברי שרה "גרש האמה הזאת ואת בנה" ואת דברי ה' "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה".

ובנוגע למי שנשאר תחת ידינו בארץ, יש להשכים ולדאוג לחנך אותו להתנהגות מתאימה (ולשם כך, יש להקדים ולשלוט במסגדים, המהווים כיום מוקד הסתה, ובבתי הספר וכדו') – כמו "וישכם אברהם בבקר... ויקח את שני נעריו אתו [ישמעאל ואליעזר כפידוש רש"י]", חנוך הנערים למצוות.

ורמו: "אם במחתרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים" ר"ת **אלד**, השם הקדוש השייך ללידה – קשור לשנה מעוברת (סוד **העיבור** אותיות **ויעבר**, כמובא בכוונות יג מדות הרחמים). **אלד** בהפוך אותיות **דלא**, סוד "רישא **דלא** ידע ולא אתידע", **רדל"א** – אותיות **ל אדר**, תאריך שיש רק בשנה מעוברת. מכל זה רמז שהזמן הכי טוב לקיים "השכם להרגו" הוא בשנה המעוברת שלנו, לסיים את המלחמה בל' אדר אחרי שהורגים את כל המחבלים...

תפלת השכמה

כעת נבוא לדברי האהבת שלום המפרש על היצר הרע:

אם במחתרת ימצא הגנב... ופירש רש"י, כאן למדתך תורה, אם בא להרגך השכם להרגו. ואיתא בתיקונים הקדושים (בהקדמה ח, ב. יא, א) דקאי על הריגת היצר הרע בתפלה, על דרך הכתוב (בראשית יט, כז) וישכם אברהם בבוקר...

ועוד יש לפרש, דהנה העיקר תלוי בהמחשבה הנקראת ראשית, כמו שביארנו בפרשת בא הפסוק (שמות יג, ב) קדש לי כל בכור פטר כל רחם, דהעיקר הוא לקדש המחשבה הנקראת ראשית ובכור, ובוזה יכול לפתוח פתח לנפשו לקיים רמ"ח מצוות עשה, עיין שם.

והנה כמו כן בהיום הוא כך, דההשכמה נקראת ראשית, וכל הנהגת האדם בכל היום תלוי בהשכמה, והשכמה גופא מעלה היא, על דרך הכתובים (שמות

זהו פירוש נוסף ב"השכם להרגו": השכימו והיו דרוכים ונכונים, חדורי רוח קרב החותרים למגע, ואל תמתינו שהמפקד יצטרך להעיר אתכם ולהניע לפעולה. בכל מקרה של חשש - "השכם להרגו" (כדין ספק פיקוח נפש), ואל תתעכבו ותהססו בגלל שיקולים זרים, המעשה הוא העיקר!¹ כך הבינו גיבורי ישראל בדרום הארץ בשמחת תורה האחרון, כאשר פעלו בעוז, בנחישות ותוך חתירה למגע לחיסול האויב. כמובן, נקודה זו יש לחדד היטב בכל 'הוראות פתיחה באש'.

ראשית חכמה

"השכם להרגו" קשור למושג הראשית (כדברי האהבת שלום לקמן), והרמז: **אם בא להרגך השכם להרגו** = ראשית! זו ההתחלה, ההוראה הראשונה – לפתוח באש. ועוד: **אם בא להרגך השכם להרגו** במילוי = 2718, סכום פסוקי ברכת כהנים המסתיימים "וישם לך שלום", על ידי "השכם להרגו" באה ברכת השלום!

אכן, "ראשית חכמה יראת ה'", וכן "יראת ה' ראשית דעת" – הראשית היא יראת שמים. ובהקשר שלנו: יש להלחם מתוך יראת שמים (כמו שהתבאר בפרשת יתרו על הכאה בשם קדוש). לא להסתפק במלחמה הבאה מתוך רגשות פשוטים (וצודקים) של נקמה, אהבת העם והארץ – אלא להשכים להרוג מתוך יראת שמים, כי כך ה' אמר וציווה בתורה להשכים ולהרוג כדי להציל נפשות ישראל, פקוח נפש (ולכן "אנו משכימים [להרוג] ומקבלים שכר").

לגרש ולחנך

מלבד "השכם להרגו" יש השכמות נוספות:

ד בדרך כלל המעשה הוא מתחת לדיבור ולמחשבה, כמו שיבואר לקמן בהקבלה לעולמות ב"ע. אך המעשה כאן הוא "עשיה לעילא", מעל לבריאה ויצירה – לא לחשוב פעמיים (בלבוש המחשבה) ולא לשאול (בלבוש הדבור), רק לעשות. והרמז: פתיחה באש = לעשות (אל פעמים הוי'). "אשר ברא אלהים לעשות [לתקן]", סיום קדם האותיות של פרשת ויכלו, "רדזים מקדימים".

מודה אני

על חשיבות המחשבה הקדושה הראשונה הקובעת את כל היום, מובא ממורנו הבעל שם טוב: ענין איסור אפי' שאלת שלום קודם התפלה, כי ידוע שהעולם נברא ע"י מחשבה ודיבור ומעשה, וראשית הכל הוא המחשבה, והדיבור הוא ענף המחשבה, והמעשה הוא ענף הדיבור. וכמו כן האדם בקומו משנתו שהוא נעשה בריה חדשה, 'הרשים לבקרים', אם ידבר תחלת דבריו דברי הרשות, וכל שכן דברים אשר לא כן, אף אם יתפלל ויעסוק בתורה אח"כ, הכל מסתעפין ונמשכין אחר הדיבור הראשון. כי כמו שהדיבור הוא ענף המחשבה וטפילה אליו, כן הדיבור השני אל הראשון, כמ"ש בזהר ובכתבי האר"ז בענין כיבוד אה הגדול, מפני שאח הבכור נוטל חלק העיקרי ושאר אהיו הם המסתעפין ממנו וענפים אליו, כן הוא כאן. ולכן יזהר האדם שיקדש ויטהר דיבורו הראשון בקומו, ויזכך מחשבתו הראשונה בדוקה בקדושה, כדי שימשיך אלי' כל שארי הדבורים שאחריה. ואח"כ כשיעמוד בתפלה מתוך שמחה של מצוה כנ"ל כמו שקידש דיבורו ומחשבתו כנ"ל, בודאי יהי' נענה בתפלתו. האמירה הראשונה בקדושה, מיד בהשכמה, היא "מודה אני לפניך". כל היום נקבע לפי ה"מודה אני" של הבקר. "מודה אני" שייך למדת ההוד (הודאה והודיה), הקובעת 'הסכם' חזק בנפש (המשפיע על כל היום), "השכם" לשון הסכם (שי"ן ימנית מתחלפת בשי"ן שמאלית ובסמ"ך).

קדש לי

"קדש לי כל בכור פטר כל רחם... העיקר לקדש המחשבה הנקראת ראשית ובכור". "קדש לי" היא הפרשה הראשונה בתפילין, כנגד החכמה, "ראשית חכמה יראת ה'", הראשית היא יראת שמים כנ"ל. 'מחשבה' היא גם לבוש של הנפש (הלבוש הפנימי משלשת הלבושים מחשבה-דבור-מעשה) וגם כינוי לבינה, אך למעלה מזה

לד, ד) וישכם משה בבוקר, וישכם אברהם בבוקר (בראשית כב, ג), ורבותינו ז"ל (פסחים ד, א) אמרו מהאי קרא דאברהם זריזין מקדימין למצוות. וזה לעומת זה, גם בסטרא אחרא כתיב (בראשית לב, א) וישכם לבן בבוקר, ויקם בלעם בבוקר (במדבר כב, יג. זהר ח"ב רכב, ב).

היצר הרע בא עלינו במחנתרת, חותר חתירה נסתרת מתחת לאדמה (בעוד אנחנו שרויים בשאננות) ורוצה להרוג אותנו. הנשק שלו הוא המחשבה: הוא 'משתיל' בתוכנו מחשבות רעות, זרות ופגומות, החל מעצם המחשבות הטורדות על ענייני העולם הזה ודאגותיו, המפריעות לנו להתרכז בעבודת ה'.

המחשבה החשובה ביותר היא בהשכמה, ראשית היום, "כל הנהגת האדם בכל היום תלוי בהשכמה". לכן גם היצר הרע משכים בבקר, "וישכם לבן בבקר": מיד כשהאדם מתעורר היצר מפתה אותו לחשוב 'מה אעשה היום בעסקים', וכך הוא 'הורג' את היום מהתחלה... לעומתו, על האדם לקיים "השכם להרגו", ככתוב בתקוני זהר "הבא להרגך השכם להרגו בצלותא דאתמר בה 'וישכם אברהם בבקר'", להשכים בקדושה ולנצח את ההשכמה של לבן. לחשוב מחשבות של קדושה כבר בהשכמה, כפתיחת השלחן ערוך "יתגבר כארי לעמוד בבקר לעבודת בוראו שיהא הוא מעורר השחר [בהשכמה]".

זו עבודת אברהם אבינו, ממנו לומדים "זריזים מקדימים למצוות". "אברהם תקן תפלת שחרית" והוא העיקר בכל התפלות, כל תפלה פותחת בברכת אבות (שהכוונה מעכבת בה) בה חותמים "מגן אברהם". והנה "וישכם אברהם בבקר" כתוב שלש פעמים בתורה, כנגד שלשת האבות ושלש התפלות. כלומר, שלשת האבות כלולים באברהם, וממילא אברהם עצמו כלול בכולם. וכן בתפלות: גם במנחה וערבית יש בחינה של תפלת שחרית של אברהם.

1 | כתר שם טוב ריב. מובא במאמר ד"ה 'לכה דודי' תשי"ד.

ה | וראה אשא עיני, מאמר 'וישכם אברהם בבקר'.

השכמה וראשית, וכל השנים תלויים בימי הנערות, על דרך אמרם ז"ל (עבודה זרה יט, א) אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש, ועל דרך (סוכה גג, א) אשרי ילדותינו כו'.

נמצא דהעיקר תלוי בהשכמה הנקראת ראשית. וכמו שנתבאר אצלנו כמה פעמים דהעיקר היא ההתחדשות בכל פעם כבשעה ראשונה. ועיין מה שהבאנו בפרשת תבא בפסוק ולקחת מראשית כל פרי האדמה. ובבחינת השכמה הנקראת ראשית תלוי זביחת היצר הרע וכנ"ל. וזהו כאן למדתך תורה אם בא להרגך השכם להרגו, וקאי על הריגת היצר הרע בהשכמה הנקראת ראשית וכנ"ל ודו"ק.

ימי הנעורים הם החשובים ביותר (כמו שהתבאר בפרשת וארא על הפסוק "בנערינו ובזקנינו נלך"). מי שמרגיל את עצמו להשכים בימי הנערות, יוכל להשכים בבקר בכל יום עד זקנה ושיבה לאורך ימים טובים. כך אמר הרבי מקוצק כי השנים החשובות ביותר הן מגיל בר-מצוה עד גיל עשרים, בהן צריך לעבוד קשה ולתקן את שבע המדות, שתהינה שבע השנים הטובות המשפיעות על כל "ימי שנותינו בהם שבעים שנה".

"וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו". יש השכמה כדי להיות "כחמור למשא", לדעת לשאת דברים, כמו "יששכר חמור גרם... ויט שכמו לסבול", וכן עבודת הלויים בנשיאה בכתף ("ויט שכמו לסבול") היא בשנות הכח (מ"בן שלשים לכח") – אך כאן מדובר על "השכם להורגו", לא לסחוב אלא להרוג, החל מימי הנעורים המוקדמים, כמו שמעון ולוי שהרגו את שכם (לשון השכמה) בגיל מצוות (ומהם נלמד דין בן שלש עשרה למצות).

ונקודה אחרונה: הראשית אינה רק נקודת ההתחלה, אלא גם התחדשות. בכל פעם צריך להתחדש, לחזור לנקודת הראשית בכל עת. "בנערינו ובזקנינו נלך" – תמיד נהיה נערים זרזים, בהתחדשות תמידית "מחיל אל חיל", "לך טל ילדותך".

המחשבה שייכת לחכמה (כמו בזהר "מחשבה ויובלא" היינו חכמה ובינה), כמבואר כאן שהמחשבה נקראת ראשית, "ראשית חכמה".

שלשת לבושי הנפש מקבילים לעולמות בריאה-יצירה-עשיה ושלשת האבות: אברהם כנגד המחשבה, עולם הבריאה ("בהבראם, באברהם", אברהם הוא "האדם הגדול בענקים" גדלות המחשבה); יצחק כנגד הדבור (צחוק הוא דבור); יעקב כנגד המעשה (השייך לעקב, "סוף מעשה", "יעקב הקטן"). אם כן, המחשבה שייכת לאברהם, "וישכם אברהם בבקר" – לתקן את הראשית, המחשבה.

ולפי דברי הבעש"ט הנ"ל: המחשבה הראשונה ביום היא בחינת "כבד את אביך ואת אמך"; הדבור הראשון היא בחינת "את, לרבות אחיך הגדול"; והמעשה הוא אתה-עצמך (כבד את כח המעשה שבך, האינסטינקט הבריאי, הטבע היהודי).

בפסוק "קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא" יש פעמיים "לי" (התבה השניה מהתחלה והתבה השניה מהסוף), "כל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם", ופעמיים "לי" הוא סוד "חכלילי, כל חיך שטועמו אומר לי לי"¹. סוד לי הוא החיבור בין הרב לתלמיד – היו"ד היא צמצום הרב להשפיע והלמ"ד היא התעוררות הלב של התלמיד הרוצה ללמוד. "פטר כל רחם" היינו "שפתח את הרחם" (כפירוש רש"י), וכמו שביאר האהבת שלום בפסוק זה בפרשת בא. העיקר הוא הפתיחה, 'הוראות פתיחה באש' נכונות! "פטר כל רחם" היינו הפתיחה לקיים רמח מצוות עשה (בזריות, מדת אברהם = רמח). והנה "השכם" = שסה, ההשכמה דוחה את היצר הרע, כמו שסה מצוות לא תעשה.

נערות והתחדשות

וגם בשנים יש כך, דימי הנערות נקראים

סדר המשפטים

בעבד ואמה כנענים, כדברי חז"ל וכמו שמוכיח ראב"ע.

בפרשת משפטים במיוחד, יוצא רבי אברהם למלחמת תנופה בחולקים על חכמים (קראים וכותים וכו') – "והנה התברר כי דברי קדמונינו נכונים, כי עליהם נסמוך בכל המצוות כאשר קבלום מאבותיהם".

עשרה משפטים

כמצות רבי אברהם, יש לתת טעם לסדר המשפטים בפרשה, ונתחיל בע"ה בעשרת המשפטים הראשונים, מתחילת הפרשה עד סוף פרשה פתוחה. במיוחד צריך להבין את 'פיזור' משפטי העבדים: לכאורה ראוי לסמוך אחרי משפט עבד עברי ואמה עבריה את משפט עבד ואמה כנענים, והנה בתורה יש ביניהם הפרש גדול! אך הדבר יובן לפי הקבלת המשפטים כסדר הספירות בדרך הבאה:

פרשת עבד עברי (כ, וז) ופרשת אמה עבריה (ז"א) – חכמה ובינה, אבא ואמא (בניגוד לעבד ואמה כנענים שאין להם יחוס ומשפחה, העבד העברי הוא אב, יש לו אשה וילדים משלו. וכן האמה העבריה תכליתה להנשא, ומצוה לייעד אותה).

רוצח במזיד ובשוגג (יב"ד) – דעת, בה יש חסדים ר"ה גבורות (מזיד גבורות, ושוגג חסד יחסית).

מכה אביו ואמו (טו) – חסד. כמו "כבד את

ואלה המשפטים אשר תשים לפניך. כי תקנה עבד עברי יש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם".

אומר לך כלל לפני שאחל לפרש, כי כל משפט או מצוה כל אחד עומד בפני עצמו. ואם יכולנו למצוא טעם למה דבק זה המשפט אל זה, או זאת המצוה אל זאת, נדבק בכל יכולתנו. ואם לא יכולנו, נחשוב כי החסרון בא מחוסר דעתנו. ואין לאדם בעולם יותר קשה עליו מהיותו ברשות אדם כמוהו, על כן החל משפט העבד.

בפרשת משפטים יש (פעם ראשונה בתורה) רצף עניינים שונים, מצוות ומשפטים, ולכאורה נראה שאין בהם סדר מדויק. לכן מדגיש ראב"ע שאמנם כל מצוה עומדת בפני עצמה אך יש טעם בסדר המצוות. וכן ראוי להשתדל למצוא את הטעם, ואם לא נמצא נתלה את החסרון בנו.

ראב"ע נותן טעם לפתיחה בדין העבד, כי עבדות היא הדבר הקשה ביותר לאדם! וממשיך להוכיח כדעת קדמונינו (חז"ל) שעבד עברי ואמה עבריה הם מבני ישראל (ודוחה דעת החולקים, הקראים, המפרשים "עברי" מצאצאי אברהם שלא מבני ישראל). לעומת זאת, בפסוק "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט", דין יום או יומיים, וכן "וכי יכה איש את עין עבדו", יציאת עבד לחפשי בשן ועין – מדובר

נקמה כעונש), וכן סתם נקמה בתנ"ך, כמו "לעשות נקמה בגוים", היינו הריגת האויבים (שנוכה בעזרת ה' בקרוב בימינו). ובפנימיות, עצם הנקמה היא במוחין (ובפרט בבינה, כללות ג'ר) והמיתה בפועל בז"ת, ורמז מובהק: **נקמה = ג פעמים אִדְנִי (ג ראשונות), מיתה = ז פעמים אִדְנִי (ז תחתונות).**

"וכי ינצו אנשים" (כב"כה) – יסוד. בפרט, יש כאן שמונה לשונות "תחת" המכוונות בפנימיות כך: "נפש תחת נפש [מחלוקת אם פירושו מיתה או ממון, כמובא ברש"י וראב"ע] – כתה. "עין תחת עין" – חכמה (ראיה בחכמה). "שן תחת שן" – בינה. "יד תחת יד" – חסד (חסד דרועא ימינא). "רגל תחת רגל" – נצח (רגל ימין, ענף החסד). "כויה תחת כויה" – גבורה (אש שורפת). "פצע תחת פצע" – הוד (פצע = הוד פעמים יו, הוד עם הכולל), פצע היא מכה המוציאה דם (רש"י) ודם שייך להוד. "חבורה תחת חבורה" – תפארת ויסוד המתחברים יחד (חבורה לשון חבור). חבורה היא "מכה שהדם נצרך בה ואינו יוצא אלא שמאדים הבשר כנגדו", היינו שהפגיעה היא בגוף עצמו, "תפארת גופא". הכל מסתיים ביסוד.

יציאת עבד בשן ועין (כ"כז) – מלכות. העבד יוצא לחפשי בעשרים וארבעה ראשי אברים, סוד כ"ד בתי דינים וכ"ד צירופי שם אדנ"י במלכות. נמצא ששני דיני עבד כנעני הם בהוד ומלכות, "איהי בהוד" (ולכן אינם סמוכים לעבד ואמה עבריים בחכמה ובינה).

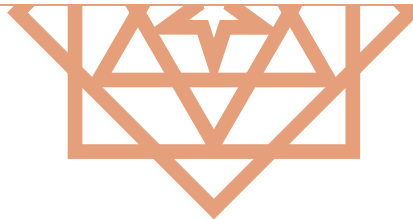
אביך ואת אמך" המכוון בעשרת הדברות כנגד החסד, לכבד הוא מתוך חסד־אהבה והכאה היא פגם בכבוד.

גונב נפש (טז) – גבורה, מתגבר על חברו ולוקח את חרותו (שהוא הדבר החמור ביותר כנ"ל).

מקלל אביו ואמו (יז) – תפארת. לקלל הוא היפך לפאה.

חובל בחברו (יח"ט) – נצח. "אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו", ההליכה ברגל ימין כנגד הנצח. בכח הנצח מתגבר המוכה ומתרפא. מכה עבדו (כ"כא) – הוד. "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקם ינקם" – שרש הנקמה בבינה² המתפשטת עד הוד, ורמז מובהק: **נקמה = הוד פעמים אחד.** נצח והוד הם "תריץ פלגי גופא", וכן זוג הפרשות הסמוכות מקבילות בכמה דברים: "והכה איש את רעהו", "וכי יכה איש את עבדו"; "אם יקום" "נקם ינקם" (נקמה מלשון קימה, תקומה); כפל "ורפא ירפא" "נקם ינקם". "אך אם יום או ימים יעמד" – לעומת המוכה שקם והתהלך, ברגל ימין (נצח), כאן זו עמידה זמנית, ברגל שמאל (הוד), ולבסוף מת המוכה, "הודי נהפך עלי למשחית". ראב"ע מוכיח כאן כדברי חז"ל שהנקמה היא מיתה (לעומת הכותים שפירשו

ב כמבואר במאמר 'חמש מצוות כלליות' בספר מלכות ישראל.
ג ורפא ירפא = רבוע כפול של טוב, ויחד עם נקם ינקם = רבוע כפול של טובה = ב פעמים המשפטים.

הסיפור החסידי

ה'אבן עזרא' | ורפא ירפא

רבי אברהם אבן עזרא נולד בשנת ד'תתנ"ב לערך לאביו רבי מאיר, בטודלה שבספרד. הקהילה היהודית פרחת באותם ימים, ומנתה אישים גדולים כריה"ל ועוד. עם זאת, מבחינה גשמית היה מצב היהודים מורכב: מחד נשאו יהודים משרות רמות בחצרות המלכים, ונטלו חלק פעיל במסחר ובתרבות העיר, ומאידך סבלו מפעם לפעם מהתפרצויות שנאה מצד הגויים. בד'תתצ"ח החל רבי אברהם לנדוד ברחבי העולם: צפון אפריקה, קירואן, מצרים, ארץ הקודש ועוד. לאחר מכן שב לאירופה, ובאיטליה חיבר את פירושו לתורה שהושלם בשנת ד'תתקט"ו. בפרובאנס ישב לזמן מה, למד ולימד, ואף דן עם רבינו תם – בכתב ובפגישה פנים אל פנים. לאחר מכן שהה בלונדון שלוש שנים, חיבר שם את ספרו 'יסוד מורא'. בגיל 75 חלה את חוליו בקוראו על עצמו את הפסוק: "ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן" – בן שבעים וחמש יצא הצדיק מחרון אף העולם, ונסתלק ביום א' אדר ראשון. מקום ושנת פטירתו לא נודעו.

לדרוש ברופאים, ומה דאיתא שנתנה רשות לרופא לרפאות הוא רשות לרופא, אבל החולה אינו צריך להשתדל בזה ועדיף בתפילה.

ויש ליישב הדבר על פי מה שכתב האבן עזרא, על הפסוק "ורפא ירפא": "נתן רשות לרופאים לרפא הפצעים שיראו בחוץ, רק כל חולי שהוא בפנים בגוף ביד ה' לרפאותו, וכן כתוב 'הוא יכאיב ויחבש' וכו'". ומחלק בין פצעים חיצוניים, שהרופא רואה בעיניו ועל זה אמרינן שנתנה רשות לרפא, ובין חולי פנימי שאין הרופא רואה שטוב יותר שיתפלל ואל יסמוך על הרופאים. ואמר האדמו"ר מסטריקוב כי על פי זה יתכן לומר, שכיום כאשר יש כח ביד הרופאים לראות גם חולי הפנימי על ידי רנטגן וכיוצא, ממילא יש גם לזה גדר של "ניתנה רשות לרופא".

פעם, בהיות רבי ישראל מהוסיאטין במקום מרפא וחיכה למי השתיה לריפוי, ניגש אליו יהודי מתקדם ('דייטש'ל', מודרני) ושאלו על זה שקורין אותו "וואנדער רבינר" [רבי פלאי, כינוי בגרמניה לבעל מופת], מה הכוונה בזה?

פירושו של האבן עזרא זכה לחיבה מיוחדת אצל רבים מגדולי ישראל. הרבי מליובאוויטש למשל מביא, כי בימים עברו כשרצו לבחון איזה ראש יש לילד, היו מושיבים אותו ללמוד פסוק עם אבן עזרא, מסתירים ממנו את מפרשי הראב"ע, ורואים איך הוא לומד. עוד כותב הרבי, בשם ה"שערי תשובה" לאדמו"ר האמצעי, כי הראב"ע מסר את נפשו על קידוש ה'.

מחיבתו של פירוש האבן עזרא, ישנם סיפורים רבים בהם דייקן צדיקים בדבריו. נביא כאן שניים מהם, המשקפים הן את הפירוש והן את העין החסידית בה התבוננו הצדיקים:

האדמו"ר מסטריקוב אמר פעם, כי על פי דברי האבן עזרא יש ליישב מה שכיום הולכים לדרוש ברופאים בעת חולי – וגם רבים מהצדיקים וגדולי האדמו"רים היו שולחים לרופא. ולכאורה, ידוע מה שכתב הרמב"ן: "מה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה'?" ונראה מדבריו שאין ליראי ה' כלל

תאוותיו.

גם את המידות ההופכיות, אהבה ויראה, מיזג רבי אברהם באופן פלאי: מחד נאמר עליו כי מסר את נפשו על קידוש ה', היינו שזכה לעבוד את ה' בתנועת נפש חזקה של "ואהבת... בכל נפשך", ומאידך אמר עליו רבי בונים מפשיסחא כי "איני יודע איך ניתן לחיות בעולם אפילו חמש דקות, עם יראת שמים כמו של האבן עזרא".

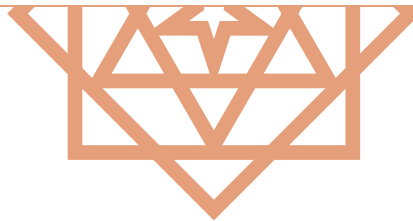
באותו אופן גם החילוק שחילק בין פצע פנימי לחיצוני, המבהיר היטב את הפניה הגוברת לדרוש ברופאים, מוביל אותנו להבנה נוסאת הפכים כזו: ניתן לומר כי על פי רוח קדשו של האבן עזרא, בימות המשיח רוצה ה' שהנסים כולם יתלבשו בדרך הטבע.

אמנם כל בטחוננו צריך להיות בה' לבדו, אך היעזרות ברופאים אין משמעה ביטחון בהם. אדרבה: כאשר בוטחים בה' בביטחון פעיל, וסומכים עליו שיתן כח לעשות חיל, מבינים היטב כי הכל מה' לבדו – גם בפעולתנו שלנו ותוצאותיה הטובות. כאשר נדרש לפעול דבר מה בדרך הטבע, יש לזכור זאת ולעורר את זכות האבן עזרא, שבזכותו יתן לנו ה' את הכח לפעול בעולם.

ענה לו מרן זי"ע: הנה יש "שמאט רבינר", והוא מושל על עירו; ישנו "קרייו רבינער", וזהו שמושל על הכל ערים; "לאנד'ס רבינר" מושל על כל המדינה, ואילו "וואנדער רבינר" – זהו המושל על עצמו... והסמיך לדבריו דברי האבן עזרא על הפסוק "ואיש כי יפליא לנדור נדר נזיר": "פליא, יעשה דבר פלא – כי כל העולם הולכים אחר תאוותם". הרי הפורש בקדושה מתאוות העולם הזה ומותרותיו, הוא הנקרא "איש פלא".

[נפלאות הצדיקים]

ייחודו של האבן עזרא, מבחינות רבות, הוא אחיזתו בשני קצוות מנוגדים: מחד בשכל הישר, הפשט, וטבע העולם והאדם, ומאידך אמונה איתנה בבורא יתברך ובמסורת החכמים, שהוא מפליא לצדד בה אל מול הקראים שנפוצו בזמנו. משום כך בחנו את שכלם של הילדים דווקא בפירוש, כדי לחדד את השכל ביראת שמים, וכך זכה גם לפרש את פירושו המופלא ל"כי יפליא" – המגלם את נשיאת ההפכים של "אתכפיא המביאה לידי אתהפכא". מתוך כפיה ומאמץ הנראה חיצוני, ניתן לזכות למהפך שלם ולהיעשות ל"איש פלא" שאינו הולך אחר

בן דוד [424], ללמד שמשׁיח בן דוד תמיד נמצא במעבר זה שבין העולם הזה לעולם הבא, וכך הוא מחבר את שני העולמות (יחד) ומבואר ש"יבק" היינו ר"ת יחוד ברכה קדושה. הקושי והקלות של המעבר הם לפי ערך התעסקות הנשמה בעולם הזה בשלשת היסודות הנ"ל: יחוד היינו התקשרות היהודי לרבו (בפרט על ידי קיום השליחות שמטיל עליו רבו), לבן/בת זוג, לבני משפחתו כו'; ברכה היינו אהבת ישראל והענקת שפע ברכות לזולת בגו"ר; קדושה היינו כוונת התפלה ולימוד התורה של היהודי. בטוחני שלאבא ע"ה היו כל שלשה הנ"ל ולכן דרכו במעבר לגן עדן היא חלקה וקלה עד מאד.

עליך רק לחשוב ולכוון לעזור לאבא על ידי המעשים הטובים שאת עושה לעילוי נשמתו. המעשה הטוב העיקרי [כפי שמבואר באריכות באגרת הקדש בתניא] הוא מתן צדקה כפי היכולת שלך לעילוי נשמתו של אבא. טוב גם לומר בכל יום את פרק התהלים שלו. כל פעילות של קירוב יהודים לאבינו שבשמים מקרבת את נשמתו של אבא למקור חוצבה באלהים חיים. את כל המצות (בין אדם למקום ובין אדם לחברו) יש לקיים באהבה ("לית פולחנא כפולחנא דרחימותא") ובשמחה ("עבדו את ה' בשמחה"). לגבי נר נשמה: אכן יש נוהגים להדליק נר (בבית שלך) כל השנה ואם זה מוסיף לך הרגשת קשר נשמתי לאבא, לפענ"ד זהו בהחלט דבר טוב. אין לחשוש שאת מטרידה את אבא כשאת מדברת איתו וגם מבקשת ממנו להיות מליץ יושר עבור בני המשפחה ועבור כלל ישראל (שאבא יתחנן לאל עליון שיבוא משיח עוד היום!).

כתוב: "כי נר מצוה ותורה אור" – לאבא שלך יש זכויות איך-סוף של תורה ומצות וממילא יש אצלו ריבוי מופלג של נרות ואור. ידוע שאפילו מעט אור דוחה הרבה מן החשך וכל שכן ריבוי אור שדוחה את החשך לגמרי וגם הופך את החשך לאור גדול, כיתרון האור מן החשך (מתאים לפרשת השבוע בו נפט, פרשת יתרו, שנקרא בשם יתרו על שם הפסוק "כיתרון

ביום ראשון שעבר, ליל א' של פרשת יתרו, נלב"ע הרה"ג הרה"ח רבי דוד שוחט ע"ה, רב קהלת חב"ד בטורונטו, חבר ועד רבני ליובאוויטש ופוסק ידוע-שם. בתו הצעירה פנתה לרב בבקשה להבנה עמוקה יותר אודות טבעה של עליות נשמה מהעולם הזה לעולם הבא ולהנחיה מה יכולים לעשות הילדים של הנפטר כדי להקל על מעבר זה.

מענה:

ראשית כל, המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, ומכאן ולהבא "אך טוב וחסד" ימצא אתכם כל הימים (כך היה מוסיף הרבי לאיחול המסורת).

עליך להיות בטוחה שאבא שלך ע"ה נמצא במקום טוב מאד, ומיום ליום ומשעה לשעה עולה בעילוי אחר עילוי בגן עדן.

לעולם – בפרט בימי השבעה, החדש, השנה הראשונה וגם אחר כך – אבא, תוך כדי העליות שלו עד אין סוף, מסתכל באהבה על בני משפחתו ומשתתף אתם בשמחתם [ולהבדיל בצערם]. על כן צריך להיות, גם תוך כדי האבלות, בשמחה (זה מה שמשמח את אבא), כאשר עיקר השמחה של יהודי היא שמחה של מצוה (מבואר בתניא שיהודי הוא בעצם "נושא הפכים" – בוכה ושמח גם יחד, יש לו מקום בלב לשני הרגשות ההפוכים) – כך כותב הרבי במכתבי התנחומין שלו.

לגבי מעבר הנשמה מהעולם הזה, עלמא דשיקרא, לעולם האמת, וה'קשיים' הכרוכים בכך, הרבי קבע ש"נסתיימה עבודת הביורורים" וכמו שבעולם הזה אין יותר עבודת הביורורים [רק עבודת היחודים, העבודה של ימות המשיח, כמבואר בתניא] כך גם למעלה – היות שאין ביורורים למטה אין יותר קשיים למעלה, יש רק טוב לעומת יותר טוב [וכמו שאמרו צדיקים שהגיהנם הישן כבר נשרף ואיננו וכעת הגן עדן הקודם נעשה גיהנם ויש גן עדן חדש לגמרי].

בקבלה מבואר סוד המעבר של הנשמה לאחר מאה ועשרים שנים של חיי העולם הזה הנקרא "מעבר יבק" (מעבר יבק בגימטריא משיח

כי תצא אל

אי־הבנות שיוצרות בינינו וכוהים עם מי הצדקה. אבל יש לנו דרך לפתור אותם – לפתח את פרשת משפטים ולשמע מה ה' קובע!

מבין המקרים הרבים מונה המשנה **ארבעה אבות נזיקין** – ארבע צורות של נזק שיש יכול להגרם לזולת באשמתו של האדם באמצעות רכושו – **השור, הבור, המבעה וההבער**. הפעם רציתי שגדבר על האחרון ברשימה – האש ונזיקיה: "כי תצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה, שלם ושלם המבער את הבערה".

ארבעת פיסיות

האמת היא, שאותם ארבעה אבות נזיקין נמצאים גם אצלנו, בתוך כל אחד ואחת מאתנו. כדי שנפיר אותם

"תעבד ל', למא אנה כנה צצבני פיו?"
 "אני? מה שתאסו! אני אף שלם כד כולם."
 "לנו אף שלם... רק פתור בלתי־למד דג באוקוס..."
 "אה, כה? כה? רק בלתי־צצבני איתו!"

שלום ילדים!

פרשת משפטים גדושה בספורים שלא תמיד נעים לנו לשמע – סכסוכים ומריבות בין אנשים, נזקים שנגרמים ברשלנות או בכונה, עמידה למשפט בבתי דין, סוגים של ענשים וקנסות ועוד. אבל זו הגדלות המיוחדת בתורה! תורה מלשון הוראה. ה' יתברך מורה לנו את הדרך על כל פרט ופרט בחיים, ובמיוחד בדברים שנוגעים לקשרים שבין האדם לחברו. אנחנו לא מלאכים. הרבה פעמים אנחנו טועים ויש בינינו לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"י הרב שילה אופן.

היה קשור בלב ובנפש, וכל הרביים מהבעש"ט והלאה] המתחננים כולם לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

האור מן החשך". בגאולה נאמר "העם ההולכים בחשך ראו אור גדול". עכשיו אבא נמצא עם שאר הצדיקים [וביחוד יחד עם הרבי, אליו

היסוד הרביעי הוא **יסוד האש**. האם נתן להגדיר את האש נוזלית או מוצקת? ודאי שלא. אבל גם לא נתן לשני אותה לקבוצת הגזים האוריריים. באש יש משהו יחודי. אנו מבחינים בה בתנועה נמרצת ובלתי פוסקת כלפי מעלה, ובחם שהיא מפיקה. יסוד האש כולל את פח התנועה שקיים בעולם.

כמו שהם מרביבים את העולם, כך ארבעת היסודות הללו מרביבים גם אותנו, בני האדם. לכל אחד מאתנו תכונות אפי ומדות על פיהן אנו מתנהגים. אדמו"ר הזקן מלמד אותנו בספר התניא, כי המדות הטבעיות שלנו, אלו שאתנו נולדנו, מתאימות לאותם היסודות. ישנם אנשים שתכונות המים בולטות אצלם וישנם שהאפי שלהם מזכיר את האש, ישנם 'רוחניים' מיסוד הרוח ויש כאלו 'מוצקים' מיסוד העפר.

זכירות - א!

הרבה פעמים במהלך הקיץ פוקדים אותנו גלי שרפות. לפעמים הגורם לכך הוא הצתה מכוונת, אבל שרפות כאלו יכולות להתרחש גם בגלל עמס חם כבד. אם לא מזהים בזמן את מקור האש ומכבים אותו – קשה מאוד להשתלט על האש מאחר יותר. היא משתוללת, מתקדמת לכל עבר ומכלה כל מה שנוקרה בדרך.

אילו מדות מזכירות לנו את תנועת האש? הראשונה, כמובן, היא הפעס.

לעמק עלינו להפיר רביעיה נוספת, קצת פחות ידועה – **ארבעת היסודות**. העולם בו אנו חיים והחפצים שבו מרכיבים מחמרים שונים – המתכות למיניהן (זהב, נחשת, בדיל, עופרת ועוד), סוגי הפלסטיק והגומי השונים, העץ, האבן ועוד. לחלקם מרקם קשיח, כמו הסלעים האיתנים וגזעי העצים, ולחלקם מרקם רך, כמו הגומי, עלי העץ או הפרות הבשלים. לחמרים השונים צבעים מגוונים, ולכל פריט יש תכונות אפיניות משלו.

בעולם העתיק נהגו לחלק את העולם לפי ארבע תכונות עקריות (מי ששמפיה פיוס חלקה זו נקראת 'מצבי צבירה'):

החפצים המוצקים והקשיחים מזכירים לנו את עפר הארץ ולכן הם משתייכים לקבוצת **יסוד העפר**.

החפצים הרפים בעלי הגמישות מזכירים לנו את המים הזורמים, להם נטיה טבעית לנוע ולנזל ממקום גבוה למקום נמוך. רק כאשר אקפוא את המים מתחת לאפס מעלות הם יקבלו את צורת הקרח המקשתת. לכן חפצים אלו משתייכים ל**יסוד השני, יסוד המים**. ומה יקרה למים כאשר ארתיח אותם? ברגע שהם יעברו את נקדת הרתיחה של 100 מעלות – הם יהפכו לאדים. שימו לב, המים לא נעלמו, הם רק שנו צורה – הם הפכו מנוזל לגז. במערכת ארבעת היסודות, מכנה הגז **יסוד הרוח**.

בגלל שהוא... הוא! הוא הכי חשוב וזהו!
לא צריך הסברים! מזכיר לכם את
האש? מתפרצת ללא כל רסן ומכלה
את הכל. כך רומסת לה הגאווה ומבטלת
את כל מי שנקרה בדרכה. אני – בטח!
ההוא – לא!

כ קבל

את שתי המדות הללו שוללים חז"ל
מכל וכל ובבטויים חריפים במיוחד: "כל
הכועס כאלו עובד עבודה זרה", "כל
אדם שיש בו גסות הרוח (= גאווה)...
כאלו כפר בעקר". מדוע? כי בשתיהן
שוכח האדם מי בעל הבית בעולם.
בעצם, הוא בטוח שזה הוא עצמו...
אגב, כמה עולה המלה **כעס** בגימטריא?
תשובה: 10 פגעים **גאווה!**

אף על פי כן, "מרבה מדה טובה
ממדת פרגנות". אם אש הכעס והגאווה
היא הרסנית ומזיקה, הרי שאותה אש
יכולה להפוך לאש קדש. פשוט צריך
להשתמש במצית הנכון... אדמו"ר
הזקן פותב, כי דוקא מי שנוטה לבער
עם יסוד האש ולהרבות בכעס – הוא
האיש שמסגל להתלהב ולהלהיב את
העולם בלהט תשוקה של קדשה. זהו
הלהט המברך, ששורף את כל הבלי
העולם ומעלה הכל כלפי מעלה – אל
ה' ותברך!

שנוזפה להתלהבות של אש קדש!
שבת שלום ומברך!

5?

כאשר אדם מתפרץ בכעס, פניו
מאדימות כמו צבע האש, והוא משתלח
לכל עבר כמו להבותיה. ממש לא ממלך
לעמד בסביבתם של פגסנים בזמן
התפרצות הכעס. ומה קורה אחר כך?
מה נותר לאחר שהאש דועקת? אדמה
חרוכה... דעו לכם, מי שמתפרץ בכעס,
ונראה היה כאלו הוא יודע בדיוק מה
הוא רוצה ומה מגיע לו, נשאר לאחר
המתקפה עם טעם מר בפה. איך
אומרים חז"ל? "רגזו, לא הועילה לו
אלא רגזנותו". לו היה מדבר בנחת לא
היה מצליח להשיג את מבקשו? סבויים
גדולים יותר שפן אכל מה, כעת – בין
אם השיג את מבקשו ובין אם לא –
לאף אחד כבר לא נעים להיות בקרבתו.
מיסוד האש מתפרצת עוד מדה רעה,
קרובת משפחתה של מדת הכעס –
הגאווה. מה חושב הגאותן בלבד? האם
הוא באמת משכנע שהוא הכי חכם
בעולם? הרי הוא יודע את האמת. ודאי
שיש חכמים ממנו. אם לא בפתה שלך
או בטח בשכונה או בעיר. ונניח לרגע
שאתה באמת הכי חכם בעולם – האם
אתה הוא זה שהמציא את החכמה שלך?
לא ולא. אתה רק קבלת אותה במתנה
מה' יתברך, והוא ודאי חכם ממך... אז
למה אתה משויץ בחכמה שלך? למה
אתה לא מהלל ומשבח אותי?

התשובה האמתית היא, שבעל
הגאווה רק מתחבא מאחורי החכמה.
הוא מבליט את עצמו לא בגללה, אלא

למה לקחת אחריות?

בין המשפטים בפרשת השבוע, העוסקים במקח וממכר וגם בדיני נזיקין, מקום מיוחד לדיני שומרים המפורטים. ברור מדוע צריך להסדיר את היחסים ההכרחיים של משא ומתן וגם להתייחס לנזקים הנגרמים בשוגג או במזיד, אך מדוע שאדם יקח על עצמו אחריות כשומר-חנם על רכושו של הזולת?

הציפיה של התורה מהאדם המתוקן היא שידע 'לשכוח מעצמו', תוך שקיעה בהתבוננות אלוקית עמוקה, אך יישאר קשור למציאות בשל תשומת-הלב האכפתית שלו לחברו ולצרכיו. כלומר, תכלית התורה היא הפיכת האדם לחסיד המקדים את טובת זולתו לטובתו שלו. את האחריות לזולת, הדורשת נתינת דעת עוד יותר ממה שמחויב האדם ביחס לעצמו ולרכושו, רוכשים דווקא כאשר מקבלים מחויבות של שמירה על רכוש הזולת.

בשיעור הרמב"ם בגליון השבוע מעמיק הרב, כדרכו, בסוגיה הלכתית של פשיעה-במקרה-של-שכחה, תוך שהוא דולה ממנה יסודות כוללים ועמוקים של דרך-חיים (תוך חשיפת היסודות הנפשיים של השכחה). אל תפספסו גם את מדור המענות, עם מכתב תנחומים שחושף מה השתנה בדור האחרון במעבר הנשמות מהעולם הזה לעולם הבא.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
מ	ת	ו	ר	ת	ר